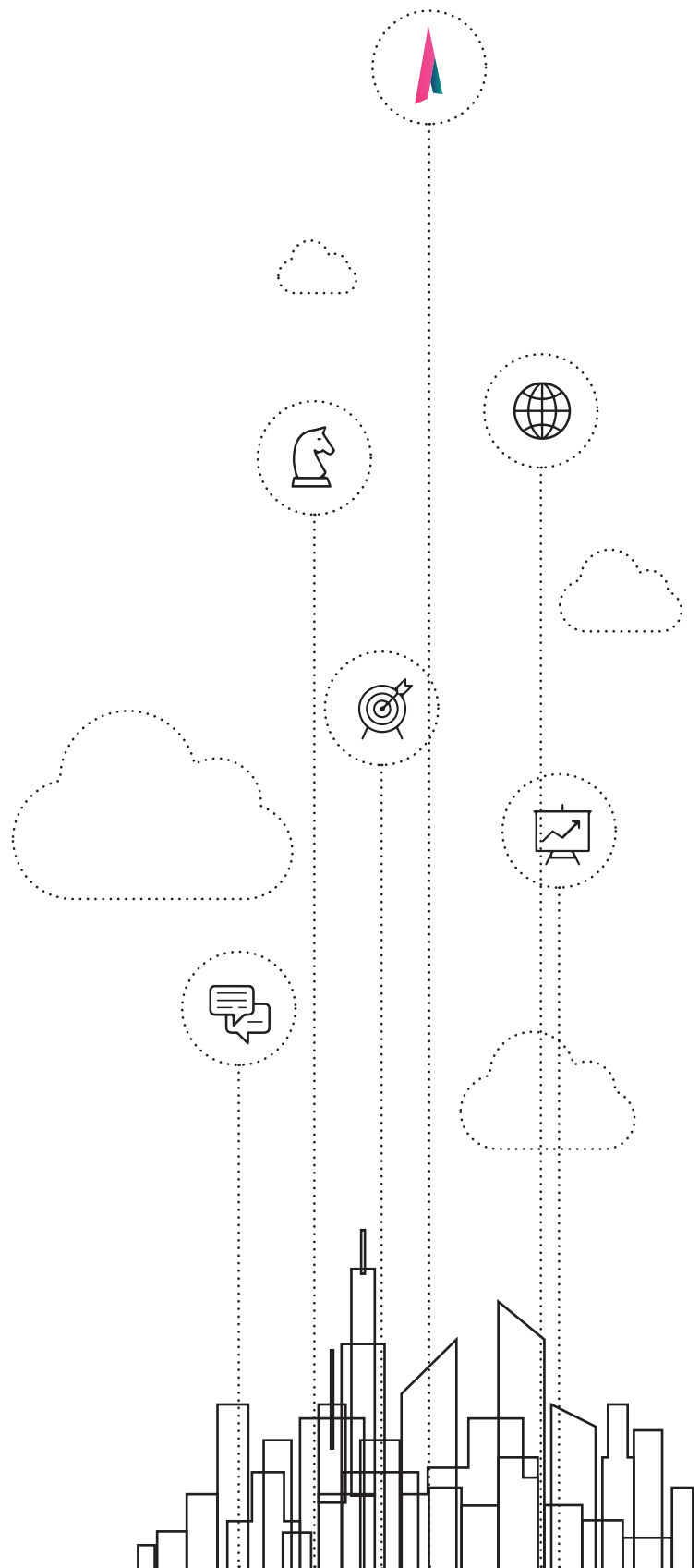

THAILAND TOWARDS STARTUP NATION

Thailand towards Startup Nation

จัดทำขึ้น ณ วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2561

โดย สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.)

ร่วมกับ

สมาคมการค้าเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการเทคโนโลยีรายใหม่

สมาคมไทยผู้ประกอบการธุรกิจเงินร่วมลงทุน

สมาคมฟินเทคประเทศไทย

สมาคมการค้าเฮลท์เทคไทย

สมาคมโปรแกรมเมอร์ไทย

ชมรมผู้ประกอบการ โลจิสติกส์อิเล็กทรอนิกส์

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
1. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (EXECUTIVE SUMMARY)	4
2. อารัมภบท	6
3. กำเนิดวิสาหกิจเริ่มต้น	7
4. แนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นในระดับนานาชาติ	9
5. ระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทย	14
6. เป้าหมายสู่การเป็น STARTUP NATION	18

อภิธานศัพท์ (Glossary)

"การระดมเงินทุนแบบสาธารณะ" (Crowdfunding) หมายถึง การระดมเงินทุนสาธารณะจากประชาชนทั่วไป หรือองค์กรจำนวนมากผ่านเว็บไซต์ที่เป็นตัวกลาง โดยอาศัยอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการระดมทุน การระดมทุนในลักษณะนี้เหมาะกับธุรกิจที่มีความคิดสร้างสรรค์ แต่ขาดเงินทุน

"กิจการเงินร่วมลงทุน" หรือ "Venture Capital" (VC) หมายถึง ธุรกิจที่ลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้น โดยอาจเป็นการระดมทุนจากนักลงทุนที่สนใจจะลงทุนร่วมกันในวิสาหกิจเริ่มต้น โดยการลงทุนอาจอยู่ในรูปแบบของการเข้าถือหุ้นในกิจการ หรือเป็นการให้การสนับสนุนทางการเงินในรูปแบบอื่นกับวิสาหกิจเริ่มต้น

"คลัสเตอร์" (Cluster) หมายถึง การสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มของธุรกิจและสถาบันที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดให้กลุ่มธุรกิจเหล่านั้นมารวมตัวดำเนินกิจการอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน (Geographic Proximity) มีความร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร (Synergy) เป็นความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุนด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน ด้วยการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) และสร้างนวัตกรรมร่วมกัน

"เทคโนโลยีขั้นสูง" หรือ "Deep Technology" (Deep Tech) หมายถึง เทคโนโลยีขั้นสูงที่ยากที่จะลอกเลียนแบบได้ มีความซับซ้อนผ่านการค้นคว้าที่คิดค้นขึ้นใหม่ ซึ่งเทคโนโลยีที่จัดอยู่ในกลุ่มดังกล่าวได้แก่ Internet of Things (IoT) ปัญญาประดิษฐ์ เทคโนโลยีหุ่นยนต์ ควอนตัม คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีด้านพลังงานนิวเคลียร์หรือพลังงานหมุนเวียน เทคโนโลยีด้านอวกาศยาน เทคโนโลยีทางการแพทย์

"ธุรกิจเงินร่วมลงทุน" หรือ "Corporate Venture Capital" (CVC) หมายถึง ธุรกิจการลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นโดยบริษัทหนึ่ง ๆ โดยใช้เงินทุนของบริษัทเองโดยอาศัยการดำเนินงานผ่านหน่วยงานภายในของบริษัทนั้น ๆ โดยตรง

"นักลงทุนประเภท Angel Investor" หมายถึง นักลงทุนอิสระที่ใช้เงินส่วนตัวในการลงทุนในธุรกิจ

"วิสาหกิจเริ่มต้น" หรือ "สตาร์ทอัพ" หมายถึง กิจการขนาดเล็กที่กำลังเริ่มเติบโตและใช้นวัตกรรมในการผลิตสินค้าและบริการ ทั้งนี้อาจพิจารณาประกอบกับนิยามของคำนี้ตามที่อธิบายไว้ในส่วนที่ 3 (กำหนดวิสาหกิจเริ่มต้น)

"วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม" (Small and Medium Enterprise: SME) หมายถึง ธุรกิจที่เข้าข่ายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543

"หน่วยงานบริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ" (One Stop Service: "OSS") หมายถึง การนำบริการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องให้อยู่รวมในหน่วยการให้บริการเดียวกัน ในลักษณะที่ส่งต่องานระหว่างกันในพื้นที่ หรือเสร็จสิ้นในจุดบริการเดียว

"Business - to - Business" (B2B) หมายถึง การดำเนินธุรกิจระหว่างเอกชนกับเอกชน

"Business - to - Government" (B2G) หมายถึง การดำเนินธุรกิจระหว่างเอกชนกับภาครัฐ เช่น การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ

"Government - to Government" (G2G) หมายถึง การดำเนินธุรกิจระหว่างภาครัฐด้วยกัน เป็นการตกลงร่วมกันในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการซึ่งเกิดขึ้นในระดับรัฐบาลกับรัฐบาล

1. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary)

"วิสาหกิจเริ่มต้น" นั้นเป็นธุรกิจลักษณะใหม่ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเนื่องจากมีการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการประกอบธุรกิจ ซึ่งช่วยสร้างประโยชน์แก่สังคมในหลาย ๆ ด้าน ภาครัฐทั้งในและต่างประเทศจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นไม่ว่าจะในด้านของการออกนโยบาย รวมทั้งการจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนธุรกิจประเภทนี้ วิสาหกิจเริ่มต้นนั้นโดยทั่วไปแล้ว หมายถึง กิจกรรมขนาดเล็กที่กำลังเริ่มเติบโตและใช้นวัตกรรมในการผลิตสินค้าและบริการซึ่งอาจแบ่ง หลักเกณฑ์สำคัญได้สาม ประการ กล่าวคือ 1. เกณฑ์ลักษณะของกิจการ กล่าวคือ เป็นองค์กรที่มีขนาดเล็กและมีนวัตกรรม 2. เกณฑ์ระยะเวลาการดำเนินกิจการ กล่าวคือ เป็นเกณฑ์ที่มีการนำปัจจัยทางด้านระยะเวลาของธุรกิจมาเป็นตัวกำหนดการเป็นวิสาหกิจเริ่มต้น และ 3. เกณฑ์ผลประกอบการ ต่อปีของวิสาหกิจเริ่มต้น กล่าวคือ เป็นเกณฑ์ที่มีการกำหนดเพดานของผลประกอบการรายปี โดยเกณฑ์ดังกล่าวอาจใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการให้คำจำกัดความวิสาหกิจเริ่มต้นซึ่งใช้เป็นกรอบในการให้การสนับสนุนวิสาหกิจของภาครัฐเพื่อให้เกิดความชัดเจน

ในหลาย ๆ ประเทศได้มีการกำหนดแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นประเทศอิสราเอลที่ได้ตั้งกองทุนยอซมา (Yozma) เป็นกองทุนที่รัฐบาลอิสราเอลร่วมลงทุนในธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น หรือประเทศแคนาดาที่ได้กำหนด นโยบาย Supercluster โดยภาครัฐจะมอบเงินสนับสนุนในรูปแบบการมอบเงินสมทบทุนที่ไม่ต้องชำระคืน (Non-repayable Contribution) แก่กลุ่มธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีประเภทต่าง ๆ หรือ ประเทศสิงคโปร์นั้นซึ่งได้จัดตั้งโครงการ "SGInnovate" เพื่อเป็นศูนย์กลางระหว่างที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในภาคต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นในกลุ่มที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง หรือที่เรียกกันว่า "Deep Technology (Deep Tech)" ในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ออกนโยบายการช่วยเหลือทางภาษีในรูปแบบสิทธิประโยชน์สำหรับนักลงทุนที่ลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นในกลุ่มธุรกิจที่ใช้ Deep Tech และสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมาย รวมทั้งนโยบายต่าง ๆ ในการช่วยเหลือและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นมากมาย โดยเริ่มจากการออกกฎหมาย Jumpstart Our Business Startups เป็นต้น

เมื่อพิจารณาภาพรวมของระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีศักยภาพต่อการเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้น โดยที่ผ่านมามีจำนวนของวิสาหกิจเริ่มต้นและจำนวนเงินลงทุนได้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับที่ดี แต่ทว่าจำนวนของวิสาหกิจเริ่มต้นที่ประสบความสำเร็จสูงนั้นยังมีจำนวนไม่มาก ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากอุปสรรคต่อการเติบโตวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนที่ต้องการให้ภาครัฐเข้ามาแก้ไข พัฒนา หรือสนับสนุนในประเด็นต่าง ๆ โดยควรมีกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติเฉพาะที่ครอบคลุมประเด็น 7 มิติสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐควรส่งเสริมให้การจัดตั้งและประกอบกิจการวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศนั้นเป็นไปอย่างสะดวกและราบรื่น (Ease of doing business) โดยภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานที่กำกับดูแลวิสาหกิจเริ่มต้นโดยเฉพาะและจัดให้มีระบบศูนย์กลางข้อมูลและการให้บริการต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องผ่านการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หรือ OSS เพื่อลดอุปสรรคในการติดต่อกับภาครัฐ และเป็นตัวกลางติดต่อกับหน่วยงานต่างประเทศด้วย รวมทั้งรัฐควรแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการประกอบธุรกิจและลงทุนไม่ว่าจะเป็นกฎหมายบริษัทจำกัด หรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว

2. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนทางการตลาด รวมไปถึงการขายกิจการวิสาหกิจเริ่มต้นไปยังต่างประเทศ (Market Innovation) โดยรัฐควรส่งเสริมการขายการเข้าสู่ตลาด ไม่ว่าจะเป็นตลาดภาครัฐ (B2G) ตลาดภาคเอกชน (B2B) และตลาดความร่วมมือระหว่างประเทศ (G2G) นอกจากนี้ภาครัฐควรให้ความสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มของธุรกิจและสถาบันที่เกี่ยวข้อง หรือที่เรียกว่า "คลัสเตอร์ (Cluster)" ให้มารวมตัวดำเนินกิจการอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน

(Geographic Proximity) มีความร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร (Synergy) รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา "ย่านนวัตกรรม" (Innovation District) เพื่อดึงดูดผู้ประกอบการให้รวมกันเป็นคลัสเตอร์เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อ (connecting) ของผู้คนและความคิดต่าง ๆ ในย่าน โดยมีกลไกที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (co-creation) แบ่งปันความรู้ระหว่างกัน (knowledge sharing)

3. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีทักษะสูงต่อระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นในไทย (Talent Workforce) โดยอาจสนับสนุนในรูปแบบของการให้งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐเป็นค่าตอบแทนในการฝึกงานในวิสาหกิจเริ่มต้นนั้น หรือการให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี หรือการอำนวยความสะดวกในการเข้ามาทำงานของบุคลากรที่มีทักษะสูงจากต่างประเทศ ในการนี้ภาครัฐสามารถเข้ามามีบทบาทในการปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

4. ภาครัฐควรสนับสนุน Deep Tech และ sector ต่าง ๆ (Sectoral Strength) โดยควรให้การสนับสนุนตั้งแต่ขั้นตอนการพัฒนาโดยให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันการศึกษาที่คิดค้นนวัตกรรมประเภทนี้ขึ้นและสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่นักลงทุน นอกจากนี้ภาครัฐอาจจะจัดตั้งกองทุนสำหรับการสนับสนุน Deep Tech โดยจัดสรรเงินงบประมาณส่วนหนึ่งไว้สำหรับเรื่องนี้โดยเฉพาะและควรส่งเสริมให้มีการร่วมมือ แลกเปลี่ยนความรู้ หรือการเชื่อมโยงผู้ประกอบการในด้านอื่น ๆ ที่อาจแตกต่างกันด้วย

5. ภาครัฐควรส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการระดมทุนของวิสาหกิจเริ่มต้น (Investment & Growth) โดยภาครัฐควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในความเสี่ยงของการลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นและมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุน โดยในส่วนนี้ภาครัฐอาจสนับสนุนโดยการจัดตั้งกองทุนพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น โดยรัฐบาลอาจจัดให้มีการสนับสนุนเพิ่มเติมเป็นกรณีพิเศษ เช่น การให้งบประมาณสนับสนุนการลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นผ่านวิธีการ Matching Fund แก่วิสาหกิจเริ่มต้น ตั้งแต่ในระยะแรก (Early Stage Startup) ระยะการพัฒนาค้นแบบโดยใช้เทคโนโลยีเชิงลึก (Deep Tech Startup) ระยะการทดสอบตลาด (Product Market Fit) และระยะบริษัท VC หรือ CVC ร่วมลงทุน เป็นต้น และที่สำคัญยิ่งไปกว่าการจัดตั้งกองทุน คือ ให้เกิดการลงทุนจริงในวิสาหกิจเริ่มต้นที่มีคุณสมบัติครบถ้วนและได้ยื่นขอรับการสนับสนุนแล้ว

6. ภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการสร้างสังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Society) โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะและความรู้ด้านเทคโนโลยีและความเป็นผู้ประกอบการ รวมถึงสนับสนุนให้ผู้คนในทุกช่วงอายุให้สามารถเป็นผู้ประกอบการได้ โดยภาครัฐอาจสนับสนุนให้ทุกมหาวิทยาลัยดำเนินการจัดตั้งชมรมวิสาหกิจเริ่มต้น (Startups Club) ห้องวิจัยนวัตกรรม (Innovation Labs) หรือชมรมผู้ประกอบการ (Entrepreneur Club) เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลงเป็นผู้ประกอบการอย่างแท้จริง

7. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการพัฒนาย่านนวัตกรรม และการจัดตั้งหน่วยงานที่เป็นศูนย์รวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Ecosystem Facilitation) โดยภาครัฐควรพิจารณาให้มีกฎหมายที่เอื้ออำนวยให้เกิดการทดสอบและพัฒนา นวัตกรรม และการมีระบบโครงสร้างพื้นฐานของระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นในภาพรวมระดับประเทศ ซึ่งควรจัดให้มี "ศูนย์วิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ" ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการติดต่อให้ข้อมูลและบริการ (Single Point of Contact) ภายในระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้น โดยมีการรวมศูนย์ข้อมูลหรือเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ให้แก่วิสาหกิจเริ่มต้น บริษัทร่วมลงทุน และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตั้งแต่ข้อมูลในการจัดตั้งวิสาหกิจเริ่มต้น การดำเนินการ สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ การออกสู่ตลาด การขออนุญาต รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องภายในระบบนิเวศนี้

2. อารัมภบท

ประเทศไทยนั้นได้มีการประชุมเพื่อวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับวิสาหกิจเริ่มต้นโดยมอบหมายให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ เนื่องจากวิสาหกิจเริ่มต้นจะมีบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจประเทศในอนาคตรวมทั้งเศรษฐกิจโลก การส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาวนั้นจึงต้องเริ่มจากการมีแผนยุทธศาสตร์ของประเทศที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้นในทุก ๆ ด้าน

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอนโยบายเกี่ยวกับวิสาหกิจเริ่มต้นแก่ประเทศไทย โดยในรายงานฉบับนี้ได้รวบรวมความคิดเห็นจากสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย (สตาร์ทอัพ) จากบริษัทที่ประกอบธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) ทั้งในและต่างประเทศ ในประเด็นว่าเป้าหมายของประเทศไทยในการพัฒนาระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นนั้นควรเป็นอย่างไร และต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนในประเด็นใดบ้างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยนอกจากนี้เพื่อประกอบการพิจารณาข้อเสนอแนะต่าง ๆ ภายใต้อารัมภบทนี้ ผู้จัดทำได้วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบของวิสาหกิจเริ่มต้นที่ควรจะเป็น เพื่อเป็นแนวทางให้ภาครัฐพิจารณาเพื่อกำหนดเงื่อนไขการวางกรอบการส่งเสริมธุรกิจที่ถือว่าเป็น "วิสาหกิจเริ่มต้น" รวมทั้งได้วิเคราะห์ถึงแนวทางการสนับสนุนและช่วยเหลือธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้นในต่างประเทศเพื่อให้สามารถนำมาพิจารณาเป็นตัวอย่าง หรือข้อมูลในการวางแผนยุทธศาสตร์วิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทยได้ เนื่องจากการศึกษาแนวทางการสนับสนุนของภาครัฐในประเทศอื่น ๆ นั้นจะทำให้สามารถมองเห็นข้อดีและข้อเสียของนโยบายต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาปรับใช้ หรือนำมาเป็นหลักการแก่ประเทศไทยได้ เพื่อที่จะสามารถทำให้ประเทศไทยมีระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นที่เหมาะสมและพร้อมสำหรับการเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้นที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพต่อไป

3. กำเนิดวิสาหกิจเริ่มต้น

"วิสาหกิจเริ่มต้น" หรือ "สตาร์ทอัพ" หมายถึง กิจการขนาดเล็กที่กำลังเริ่มเติบโตและใช้นวัตกรรม ในการผลิตสินค้าและบริการ อย่างไรก็ตามนิยามของวิสาหกิจเริ่มต้นนั้นยังไม่มีมาตรฐานชัดเจนเท่าที่ควร แต่เมื่อพิจารณาการกำหนดนิยามนี้ในแต่ละประเทศจะเห็นได้ว่ามีหลักเกณฑ์สำคัญที่ใช้ประกอบในการพิจารณาวิสาหกิจเริ่มต้นอยู่ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก **เกณฑ์ลักษณะของกิจการ** ซึ่งมีเกณฑ์ย่อยที่สำคัญอยู่สองข้อ ได้แก่ องค์กรที่มีขนาดเล็กและมีนวัตกรรม กล่าวคือ วิสาหกิจเริ่มต้นเป็นกิจการขนาดเล็กที่อยู่ในขั้นตอนแรกของการดำเนินการ และขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมที่มีพื้นฐานจากเทคโนโลยี ซึ่งจะก่อให้เกิดการเติบโตอย่างก้าวกระโดดและเกิดผลิตภัณฑ์ (หรือผลลัพธ์) ในรูปแบบใหม่ที่มีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้าง อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ที่ออกมาอาจมีความคล้ายคลึงกัน แต่อาจแตกต่างกันในกระบวนการผลิต หรือรูปแบบการนำเสนอ

ประการที่สอง **ระยะเวลาการดำเนินกิจการ** โดยมีการนำเอาปัจจัยทางด้านระยะเวลาเป็นตัวกำหนดการเป็นวิสาหกิจเริ่มต้น เนื่องจากกิจการลักษณะนี้จะได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ หรือฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงให้ควรมีการกำหนดระยะเวลาการดำเนินกิจการที่จะถือว่ายังคงได้รับประโยชน์ทางการเงิน ยกตัวอย่างเช่น ธุรกิจที่ประกอบกิจการมาไม่เกิน 5 ปี ถือเป็นวิสาหกิจเริ่มต้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามเงื่อนไขระยะเวลานี้อาจจะต้องพิจารณาพร้อมกับหลักเกณฑ์อื่น ๆ ประกอบ

ประการที่สาม **ผลประกอบการต่อปีของวิสาหกิจเริ่มต้น** ในบางประเทศมีการกำหนดเกณฑ์ผลประกอบการต่อปีของวิสาหกิจเริ่มต้น ทั้งนี้เนื่องจากจะมีการให้เงินอุดหนุนหรือให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กิจการนั้นทำให้ภาครัฐจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์นี้ขึ้นมา เพราะภาครัฐไม่สามารถให้เงินสนับสนุนแก่ทุกกิจการได้ ดังนั้นเกณฑ์ดังกล่าวนี้จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการนิยามวิสาหกิจเริ่มต้น โดยจะเห็นได้จากในสหรัฐอเมริกา ธุรกิจที่จัดเป็นวิสาหกิจเริ่มต้นนั้นจะต้องมีผลประกอบการน้อยกว่า USD \$1,070,000,000 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ¹ ในช่วงปีงบประมาณล่าสุด หรือในประเทศสิงคโปร์ วิสาหกิจเริ่มต้นจะต้องมีผลประกอบการประจำปีไม่เกิน SGD \$100,000,000 เหรียญดอลลาร์สิงคโปร์ เป็นต้น²

สำหรับในประเทศไทยนั้นเนื่องจากการกำหนดกฎหมายที่ให้การสนับสนุนแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise: "SME")³ ไว้แล้ว การพิจารณานิยามของวิสาหกิจเริ่มต้น จึงต้องนำมาวิเคราะห์ควบคู่กับนิยามของ SME เนื่องจากมีความใกล้เคียงกันเพราะเป็นธุรกิจที่เพิ่งเริ่มต้นและมีขนาดเล็กเช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาแล้วนั้นจะเห็นว่าธุรกิจสองอย่างนี้มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในการเติบโตทางธุรกิจและวิหาเงินทุน กล่าวคือ SME นั้นเติบโตแบบคงที่ค่อยเป็นค่อยไปและการขยายธุรกิจยังเป็นไปแบบวิธีดั้งเดิม เช่น การลงทุนเพิ่มในทรัพย์สิน การกู้เงินจากสถาบันการเงินเพื่อลงทุนเพิ่ม เป็นต้น ทำให้การขยายธุรกิจของ SME นั้นเป็นไปได้ช้ากว่าเมื่อเทียบกับธุรกิจของ

¹ <https://www.sec.gov/smallbusiness/goingpublic/EGC>

: A company qualifies as an emerging growth company if it has total annual gross revenues of less than \$1.07 billion during its most recently completed fiscal year and, as of December 8, 2011, had not sold common equity securities under a registration statement.

² <https://ssg.startupsg.net/startupsg-tech/>

Startup Companies:

- ☐ Registered for less than 5 years at time of grant application;
- ☐ At least 30% local shareholdings;
- ☐ Company's group annual sales turnover is not more than \$100 million or group employment size is not more than 200 workers; and
- ☐ Core activities to be carried out in Singapore.

³ <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%CA58/%CA58-20-9999-update.pdf>

วิสาหกิจเริ่มต้น โดยที่วิสาหกิจเริ่มต้นเป็นธุรกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วและเป็นไปอย่างก้าวกระโดด รวมถึงการขายธุรกิจก็ เป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นกันเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำให้สามารถลดต้นทุน และขยายตลาดได้ ดังนั้น "ทุก สตาร์ทอัพเป็น SMEs แต่ทุก SMEs อาจไม่ใช่สตาร์ทอัพ"⁴

โดยสรุปการพิจารณาองค์ประกอบของวิสาหกิจเริ่มต้น หรือ สตาร์ทอัพ อาจทำได้โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ 3 ข้อ ได้แก่ 1. ลักษณะของกิจการ 2. ระยะเวลาการดำเนินกิจการ และ 3. ผลประกอบการของกิจการต่อปี เนื่องจากยังไม่ สามารถกำหนดความหมายได้อย่างแน่นอนว่า วิสาหกิจเริ่มต้นนั้นครอบคลุมอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม อาจมีการกำหนด หลักเกณฑ์เพิ่มขึ้นหรือน้อยลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และกฎหมายของประเทศไทยเพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด โดยจะต้องพิจารณานโยบายระดับชาติของภาครัฐและความต้องการจากภาคเอกชนควบคู่ด้วย

⁴ https://www.set.or.th/education/th/enterprise/files/startup_business_guide.pdf หน้า 8

4. แนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นในระดับนานาชาติ

ในต่างประเทศมีการออกนโยบายให้การสนับสนุนและช่วยเหลือวิสาหกิจเริ่มต้นที่น่าสนใจและสามารถนำมาเป็นแนวทางแก่ประเทศไทยในการส่งเสริมสตาร์ทอัพไทยให้ประสบความสำเร็จได้ดังต่อไปนี้

ประเทศอิสราเอล

รัฐบาลอิสราเอลได้ริเริ่มก่อตั้งกองทุนยอซมา (Yozma) ขึ้นในปีพ.ศ. 2536 โดยกองทุนดังกล่าวเป็นกองทุนแรกที่รัฐบาลตั้งขึ้นเพื่อร่วมลงทุนในธุรกิจสตาร์ทอัพและเป็นการเรียกความมั่นใจจากบริษัทใหญ่ให้มาลงทุนในสตาร์ทอัพในประเทศอิสราเอล โดยกองทุนดังกล่าวมีกลไกการทำงาน 2 วิธี คือ 1. การสนับสนุนจากภาครัฐ (Government - supported VCs) โดยมีการนำเงินไปลงทุนในบริษัทที่ร่วมลงทุนภายในประเทศในอัตราส่วนของเงินสนับสนุนจากภาครัฐต่อเงินลงทุนเอกชนเป็น 2:3 ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า บริษัทที่ร่วมลงทุนที่จะมาขอรับเงินสนับสนุนจะต้องมุ่งที่การลงทุนในธุรกิจที่อยู่ในระยะเริ่มต้น และชักจูงให้กองทุน หรือสถาบันการเงินในต่างประเทศมาร่วมลงทุน 2. การเข้าไปเป็นเจ้าของธุรกิจของภาครัฐ (Government-owned VCs) โดยภาครัฐจะเข้าไปลงทุนในธุรกิจที่อยู่ในระยะเริ่มต้นโดยตรง⁵ ทั้งนี้ กองทุนยอซมาได้จัดสรรเงินทุนไว้ประมาณ USD \$100 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยมีเงื่อนไขว่า นักลงทุนจากต่างประเทศจะต้องระดมทุนสำหรับกองทุน Venture Capital ให้ได้ USD \$12 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ และต้องมีชาวอิสราเอลเป็นหุ้นส่วนอย่างน้อยหนึ่งคนในกองทุนนั้น เมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าว กองทุนยอซมาจะสมทบเงินทุนแก่นักลงทุนอีก USD \$8 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ วิธีการดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการช่วยเหลือวิสาหกิจเริ่มต้นในด้านการเงินเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศอีกด้วย⁶

ประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดาได้กำหนด นโยบาย Supercluster กล่าวคือ ภาครัฐจะมอบเงินสนับสนุนในรูปแบบการมอบเงินสมทบทุนที่ไม่ต้องชำระคืน (Non-repayable Contribution) แก่กลุ่มธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีประเภทฟินเทค (Fintech) เอไอ (AI) เทคโนโลยีที่ใช้ในการแพทย์ (MedTech) และวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวเกิดจากการที่ภาครัฐเล็งเห็นว่าการสร้างระบบนิเวศที่สมบูรณ์นั้นจำเป็นต้องการประสบความสำเร็จของวิสาหกิจเริ่มต้นทุกราย มิใช่เพียงรายใดรายหนึ่ง รวมทั้งการที่มีรัฐบาลสนับสนุนจะทำให้เกิดการลงทุนเกิดความมั่นใจในการลงทุน ทั้งยังสามารถเชื่อมต่อการลงทุนไปยังต่างประเทศโดยง่าย สำหรับประเทศไทยนั้น มีนโยบายให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนแต่ยังเป็นการให้การสนับสนุนกิจการเป็นลักษณะ ๆ ไป ไม่ใช่การรวบรวมธุรกิจในรูปแบบ Supercluster อย่างเช่นประเทศแคนาดา

นอกจากนี้ในประเทศแคนาดา และหลาย ๆ ประเทศ ยังมีวิธีการระดมทุนที่มีประสิทธิภาพ คือ การแปลงสภาพหนี้เป็นทุน หรือ "Corporate Debt Restructuring" โดยบริษัทไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แต่จะมีการออกเงินกู้แปลงสภาพที่มีคุณสมบัติคล้ายหนี้ทุนจริง แต่ในอีกทางหนึ่งก็สามารถแปลงเงินกู้เป็นหุ้นได้ หรือเป็นการให้นักลงทุนปล่อยกู้แลกเปลี่ยนกับหนี้แปรสภาพก่อนที่จะได้รับการเสนอขายหุ้นภายหลังในราคาที่ลดลง แต่ตามกฎหมายไทยนั้นไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากกฎหมายไทยยังมีข้อจำกัดสำหรับบริษัทจำกัดที่ไม่สามารถแปลงหนี้เป็นทุนได้ ซึ่งถ้าสามารถแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวได้อาจจะมีการระดมทุนมากขึ้นก็เป็นได้

⁵ http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/tpso_journal_mar_56_issue_20.pdf

⁶ <https://business.financialpost.com/opinion/israels-yozma-an-example-for-canada>

ประเทศสิงคโปร์

สำหรับในประเทศสิงคโปร์นั้น ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเฉพาะด้านเกี่ยวกับวิสาหกิจเริ่มต้น แต่รัฐบาลได้จัดตั้งโครงการสนับสนุนขึ้นมากมาย อาทิเช่น ในปี พ.ศ. 2559 ภาครัฐได้จัดตั้งโครงการ "SGInnovate" ขึ้นภายใต้ National Research Foundation (NRF)⁷ เพื่อเป็นศูนย์กลางระหว่างที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในภาคธุรกิจ นักลงทุน และนักวิจัย โครงการนี้จะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจในกลุ่มที่ใช้ Deep Tech ในเชิงพาณิชย์ เช่น Artificial Intelligence (AI) หุ่นยนต์ ดิจิทัลเฮลท์ (Digital Health) พลังงานอัจฉริยะ การขนส่ง บล็อกเชน (Blockchain) หรือบิ๊กดาต้า (Big Data) เป็นต้น ทั้งนี้โครงการ SGInnovate ยังได้สร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางการเงินระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เช่น การสนับสนุนการพัฒนาแผนธุรกิจของวิสาหกิจเริ่มต้น การหาแหล่งเงินทุน หรือการผลักดันวิสาหกิจเริ่มต้นเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น เนื่องจากภาครัฐตระหนักว่า ประเทศของตนนั้นมีความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลและด้านเทคโนโลยีแต่ยังขาดแหล่งเงินทุนที่จะผลักดันสิ่งเหล่านี้ไปยังตลาดโลกได้ ทั้งนี้ภาครัฐได้วางแผนที่จะสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้นไว้อย่างชัดเจนเพื่อความสะดวกในการได้รับเงินร่วมลงทุนจากภาครัฐและเอกชน เช่น วิสาหกิจเริ่มต้นจะต้องเป็นบริษัทขนาดกลางและขนาดย่อมที่ประกอบกิจการตามที่รัฐบาลกำหนดจึงจะได้รับเงินสนับสนุน⁸ เป็นต้น

สาธารณรัฐประชาชนจีน

สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีน กระทรวงการคลังและการบริหารภาษีของรัฐ (Ministry of Finance and the State Administration of Taxation) ออกนโยบายการช่วยเหลือทางภาษีในรูปแบบสิทธิประโยชน์สำหรับบริษัทเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) และนักลงทุนประเภท Angel Investor รวมถึงนักลงทุนประเภทบุคคลธรรมดาที่ลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นในกลุ่มธุรกิจที่ใช้ Deep Tech ในการประกอบกิจการและอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรม 8 กลุ่มที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ ทางภาครัฐจะอนุญาตให้ลดหย่อนภาษีเงินได้ในกรณีที่มียears ได้ต่ำกว่า 50 ล้านหยวนต่อปี และมีอัตราส่วนค่าใช้จ่ายการค้นคว้าและพัฒนาอย่างน้อยร้อยละ 5 ของรายได้ต่อปี นอกจากนี้ยังสามารถนำค่าใช้จ่ายในการค้นคว้าและพัฒนาไปหักกับฐานภาษีเพิ่มอีกร้อยละ 150 เป็นต้น⁹ จะเห็นได้ว่านโยบายการลดหย่อนภาษีดังกล่าวเป็นการดึงดูดให้คนจีนที่มีความรู้ความสามารถกลับมาเริ่มธุรกิจที่ประเทศของตน รวมถึงชาวต่างชาติให้เข้ามาประกอบธุรกิจในจีนมากขึ้น¹⁰

ทั้งนี้ จีนยังให้ความสำคัญแก่เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในธุรกิจทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นกิจการขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ เนื่องจากคนจีนนั้นมีความคิดว่าเทคโนโลยีจะเข้ามาช่วยเพิ่มมูลค่าให้ธุรกิจของตน โดยเฉพาะ Artificial Intelligence (AI) หรือ Deep Tech ประกอบกับมีการแข่งขันทางธุรกิจที่สูงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการประกอบธุรกิจมากขึ้น รวมทั้งส่งผลให้มีการคิดค้นนวัตกรรมทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย

สหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกา ได้ออกกฎหมาย รวมทั้งนโยบายต่าง ๆ ในการช่วยเหลือและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นมากมาย เริ่มจากการออกกฎหมาย Jumpstart Our Business Startups ("JOBS Act") ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์สหรัฐอเมริกา (Securities and Exchange Commission) ทั้งนี้ยังมีนโยบายระดับรัฐที่เข้ามาส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น โดยตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ซิลิคอน แวลลีย์ (Silicon Valley) การที่ระบบนิเวศของซิลิคอน แวลลีย์มีความสมบูรณ์นั้นส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนของภาครัฐ รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ นักลงทุน

⁷ <https://techsauce.co/news/when-singapore-promotes-sg-innovate-to-be-fintech-hub/>

⁸ <https://ssg.startupsg.net/startupsg-equity/>

⁹ <https://www.dlapiper.com/en/us/insights/publications/2016/02/china-updates-high-and-new-technology>

¹⁰ <https://hackernoon.com/why-you-might-build-your-start-up-in-china-over-silicon-valley-b23ed7d63951>

ทรัพยากรบุคคล และความต้องการทางตลาด ซึ่งส่งผลให้เกิดอุปสงค์อุปทานในระบบนิเวศอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้การที่มีหน่วยงานสนับสนุน หรือ Incubator อย่างเช่น มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) หรือมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkeley) ที่เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในด้านเทคโนโลยีก็เป็นการสร้างความมั่นใจแก่นักลงทุนเช่นกัน¹¹ ทั้งนี้ยังมีอีกเรื่องที่น่าสนใจคือ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของรัฐแคลิฟอร์เนีย ที่ว่าบุคคลที่มีความคิดสามารถจดทะเบียนแนวทางการคิดของตนได้โดยไม่จำเป็นต้องมีผลิตภัณฑ์อันเป็นรูปธรรมมายืนยัน กฎหมายดังกล่าวส่งผลดีต่อวิสาหกิจขนาดเล็กที่ยังไม่มีเงินทุนมากพอที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ได้¹²

โดยสรุป จะเห็นได้ว่าในแต่ละประเทศได้มีการออกกฎหมาย รวมถึงนโยบายช่วยเหลือและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นด้วยสิ่งเห็นว่าธุรกิจรูปแบบนี้จะนำมาซึ่งความก้าวหน้าทางนวัตกรรมให้แก่ประเทศของตนและมีบทบาทในระดับโลก ซึ่งการสนับสนุนต่าง ๆ ของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมแก่ประเทศของตนมากที่สุด สำหรับประเทศไทยนั้นมีการวางรากฐานทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามยังปรากฏข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการดึงดูดนักลงทุนซึ่งถ้าสามารถแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้ อาจจะเป็นการเปิดโอกาสให้นักลงทุนเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น ทั้งนี้การที่ทราบถึงรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศอื่น ๆ ทำให้สามารถนำรูปแบบการพัฒนามาวิเคราะห์ให้เหมาะสมกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทย

¹¹ <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/061115/why-silicon-valley-startup-heaven.asp>

¹² <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/061115/why-silicon-valley-startup-heaven.asp>

ตารางสรุปเปรียบเทียบกฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นในแต่ละประเทศที่สำคัญ

ประเทศ	จุดประสงค์หลัก	ผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง	กฎหมายและนโยบาย
อิสราเอล 	- ดึงดูดนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ	- นักลงทุน - วิสาหกิจเริ่มต้น	☐ กองทุนยอซมา (Yozma) เป็นกองทุนที่รัฐบาลอิสราเอลร่วมลงทุนในธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น หากบริษัทร่วมลงทุนเป็นต่างชาติต้องมีชาวอิสราเอลอย่างน้อยหนึ่งคนเพื่อที่จะสามารถเข้ารับเงินร่วมลงทุนจากรัฐบาล
แคนาดา 	- เพื่อให้ให้นักลงทุนเกิดความมั่นใจในการลงทุน	- นักลงทุน - วิสาหกิจเริ่มต้น - องค์กรสนับสนุน/ Incubator	☐ ภาครัฐจะสนับสนุนในรูปแบบการมอบเงินสมทบทุนที่ไม่ต้องชำระคืน ให้แก่วิสาหกิจเริ่มต้นในศูนย์วิจัยหรือมหาวิทยาลัย ☐ กฎหมายแคนาดาอนุญาตให้แปลงสภาพนี้เป็นทุนโดยบริษัทไม่ต้องจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แต่สามารถออกเงินกู้แปลงสภาพที่มีคุณสมบัติคล้ายหุ้นจริงที่สามารถแปลงเป็นหุ้นได้
สิงคโปร์ 	- จัดตั้งศูนย์กลางระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในภาคธุรกิจ นักลงทุน และนักวิจัย - สร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางการเงินระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน	- นักลงทุน - วิสาหกิจเริ่มต้น - องค์กรสนับสนุน/ Incubator	☐ SGInnovate ทำหน้าที่เป็นเครือข่ายระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในภาคธุรกิจ นักลงทุน และนักวิจัย และมอบการสนับสนุนทางการเงิน เพื่อพัฒนาแผนธุรกิจของวิสาหกิจเริ่มต้น หาแหล่งเงินทุน หรือผลักดันวิสาหกิจเริ่มต้นเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ ฯลฯ ☐ มหาวิทยาลัย National University of Singapore (NUS) ร่วมมือกับรัฐบาลในการหานักลงทุนมาลงทุนในนวัตกรรม Deep Tech ที่เป็นโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยเพื่อเสริมความมั่นใจในกลุ่มนักลงทุน

ประเทศ	จุดประสงค์หลัก	ผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง	กฎหมายและนโยบาย
สาธารณรัฐประชาชนจีน 	- มอบสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับนักลงทุนและวิสาหกิจเริ่มต้นที่มีการค้นคว้าและพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง	- นักลงทุน - วิสาหกิจเริ่มต้น	☐ รัฐบาลมีนโยบายให้บริษัทเงินร่วมลงทุนที่ลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นในกลุ่มอุตสาหกรรมที่กำหนดสามารถนำเงินลงทุนไปหักเป็นค่าใช้จ่าย ☐ วิสาหกิจเริ่มต้นในกลุ่มอุตสาหกรรมที่กำหนดสามารถนำค่าใช้จ่ายในการค้นคว้าและพัฒนาไปหักกับฐานภาษีได้ถึงร้อยละ 150
สหรัฐอเมริกา 	- ช่วยเหลือวิสาหกิจเริ่มต้นในการระดมเงินทุนสาธารณะ (Crowdfunding)	- วิสาหกิจเริ่มต้น - องค์กรสนับสนุน/Incubator	☐ Jumpstart Our Business Startups ("JOBS Act") อนุญาตให้วิสาหกิจเริ่มต้นระดมเงินทุนสาธารณะ (Crowdfunding) ได้ ☐ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของรัฐแคลิฟอร์เนียอนุญาตให้จดทะเบียนแนวทางความคิดของตนได้โดยไม่ต้องมีผลิตภัณฑ์อันเป็นรูปธรรม ☐ รัฐแคลิฟอร์เนียได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการสนับสนุนในโครงการวิจัยโดยนำผลของงานวิจัยนั้นไปนำเสนอให้กับวิสาหกิจเริ่มต้นหรือบริษัทใหญ่ (University-Industry Coordination Model) เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

5. ระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทย

5.1 ภาพรวมของระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย

ระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นนั้นประกอบไปด้วยหลายภาคส่วนที่ทำงานร่วมกันและมีบทบาทต่างกันไปในแต่ละมิติได้แก่

มิติของภาครัฐ จะมีบทบาทในการกำกับดูแลรวมถึงให้การสนับสนุนแก่ทั้งระบบ ผ่านการพิจารณากฎหมาย กฎระเบียบและการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

มิติของภาคผู้ลงทุนและสถาบันการเงินทั้งในและต่างประเทศ มีบทบาทให้เงินทุนสนับสนุนแก่วิสาหกิจเริ่มต้นในการพัฒนาธุรกิจและขยายตลาดต่อไป โดยอาจเป็นการให้เปล่าไม่แสวงหาผลกำไร หรือเป็นการลงทุนโดยพิจารณายอมรับความเสี่ยงสูงเพื่อผลตอบแทนที่สูงมากในอนาคต

มิติของภาคการศึกษา ซึ่งเน้นการศึกษาวิจัยและผลิตบุคลากรที่มีทักษะ ในทุกระดับตั้งแต่โรงเรียน มหาวิทยาลัย วิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและวิสาหกิจเริ่มต้นในการต่อยอดงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์และปลูกฝังความเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม (Innovative Entrepreneurship) ให้กับคนทุกช่วงวัย

มิติของภาคหน่วยงานสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้น เช่น หน่วยงานที่ดูแลด้านการบ่มเพาะพัฒนา (Incubation) ซึ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมให้เกิดขึ้นตั้งแต่ระยะแรกสุดที่ธุรกิจยังไม่เป็นรูปเป็นร่าง หรือหน่วยงานช่วยดูแลเร่งการเติบโตสู่ตลาดสากล (Acceleration) ที่เน้นอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วของธุรกิจที่มีอยู่แล้ว โดยทั้งสองหน่วยงานนี้อาจเป็นอิสระ หรืออาจได้รับการสนับสนุนหรือดำเนินการโดยผู้ลงทุน หน่วยงานรัฐ หรือบริษัทต่าง ๆ ได้

มิติเอกชน ได้แก่ ภาคบริษัทขนาดใหญ่ เพื่อการสนับสนุน ให้คำปรึกษา และลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้น รวมถึงอาจสร้างความร่วมมือทางธุรกิจ (Corporate-startup partnership) กับวิสาหกิจเริ่มต้นในอนาคต รวมทั้งภาคสื่อต่าง ๆ เพื่อ

ประชาสัมพันธ์ธุรกิจในการเข้าถึงตลาดผู้ใช้บริการและผู้ลงทุน และของภาคสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการสร้างเครือข่ายย่อยภายในวิสาหกิจเริ่มต้น เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ในแต่ละภาคส่วนก็จะมีการเจาะจงไปที่การดำเนินการและขั้นของการเจริญเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้นที่แตกต่างกัน และด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ทำให้ระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้นไม่มีขอบเขตจำกัด โดยอาจมองระดับโลกในภาพรวมว่าเป็นระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นเดียวกันก็มีความเป็นไปได้ แต่โดยมากแล้วระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นมักจะถูกมองในขอบเขตของแต่ละประเทศ เนื่องจากแม้วิสาหกิจเริ่มต้นในหลายประเทศอาจมีลักษณะคล้ายกัน แต่ก็อาจมีการเจริญเติบโตและพัฒนาที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด สืบเนื่องจากการมีวัฒนธรรมการลงทุน การส่งเสริมนวัตกรรม และกระบวนการความคิดของความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Mindset) ของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน ซึ่งหากระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศใดมีการให้ความสำคัญและดำเนินการสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้นอย่างจริงจัง ย่อมส่งผลดีให้ประเทศนั้นก้าวสู่ความเป็นศูนย์กลางระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นได้ในระดับสากล อันเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของประเทศไทย

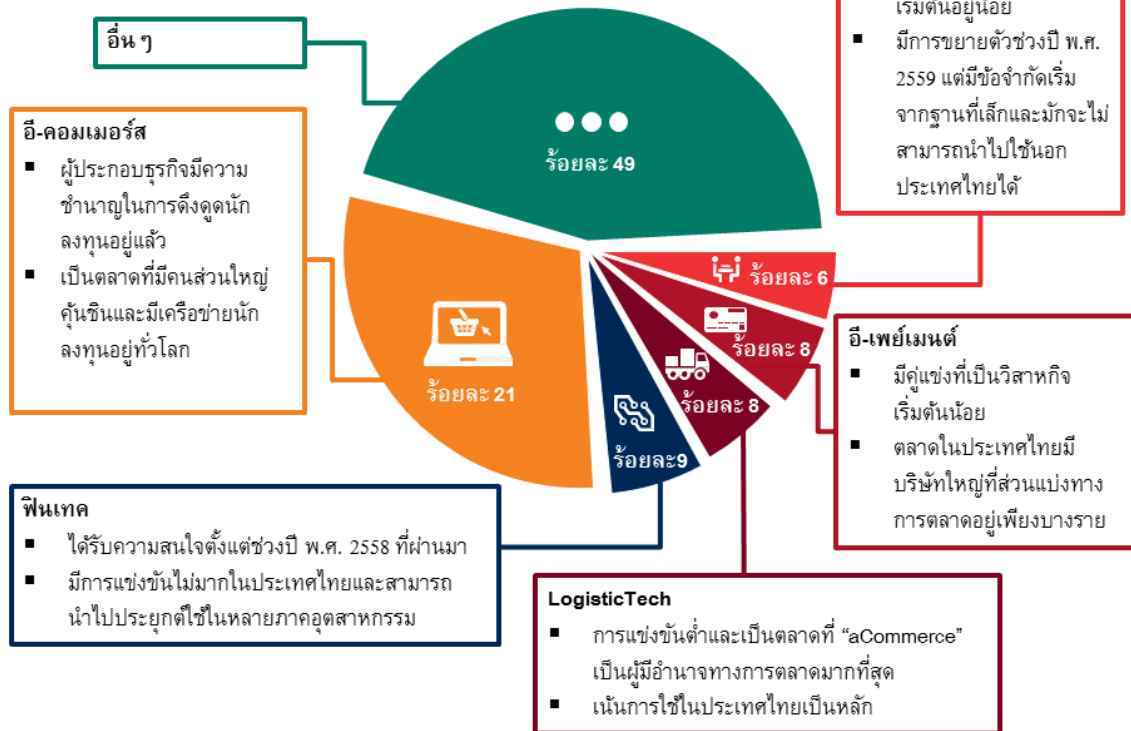
5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย

สำหรับธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทยในช่วงปีที่ผ่านมาจะเห็นว่าวิสาหกิจเริ่มต้นสัญชาติไทยที่ประสบความสำเร็จอยู่ไม่น้อยแต่ก็ยังไม่มากเท่าที่ควร วิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทยนั้นเติบโตอย่างรวดเร็วซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเข้าถึงเทคโนโลยีของคนไทย ยกตัวอย่างเช่น วิสาหกิจเริ่มต้นที่เป็นธุรกิจ E-Commerce ในประเทศไทยนั้นทำรายได้กว่า USD \$2.9 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ¹³ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีศักยภาพพอที่จะส่งเสริมการเติบโตของธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพบว่าวิสาหกิจเริ่มต้นไทยนั้นเกิดขึ้นใหม่เยอะแต่ประสบความสำเร็จน้อยซึ่งอาจจะขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย

ในปี พ.ศ. 2560 การลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นมุ่งไปที่การลงทุนในธุรกิจ E-Commerce เป็นส่วนมาก ทั้งนี้มีการลงทุนในธุรกิจ E-Commerce คิดเป็นร้อยละ 21 และในธุรกิจฟินเทค คิดเป็นร้อยละ 9 ในขณะที่การลงทุนในกลุ่ม Logistic Tech และธุรกิจ E-Payment นั้นมีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 8 อย่างไรก็ตามการลงทุนที่คิดเป็นอัตราส่วนที่น้อยที่สุดคือ การลงทุนในภาคอาหารซึ่งคิดเป็นร้อยละ 6 ทั้งนี้เงินลงทุนที่เหลือซึ่งคิดเป็นร้อยละ 49 นั้นได้ลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นภาคอื่น ๆ ดังที่เห็นได้จากแผนภูมิด้านล่างซึ่งแสดงให้เห็นถึงการลงทุนในปีพ.ศ. 2560

¹³ <https://techsauce.co/report/thailand-ecommerce-landscape-2017/>

สัดส่วนการลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นตามประเภทธุรกิจ อ้างอิงจากปี พ.ศ. 2560

(แผนภูมิ 1 แสดงการลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นในกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ในปี พ.ศ.2560)

สำหรับนักลงทุน (Investors) ในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่มักจะเป็น Venture Capital หรือ Corporate Venture Capital (CVC) เสียส่วนใหญ่ ประเภทนักลงทุนที่มีจำนวนน้อยได้แก่ นักลงทุนประเภท Angel Investor อาจจะเป็นเพราะคนไทยยังไม่มีสมาธิในแบบธุรกิจเช่นนี้มากเท่าที่ควร ทั้งนี้ Venture Capital ส่วนใหญ่จะไม่เข้ามาลงทุนในช่วงระยะแรกเพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่ธุรกิจนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2560 บริษัทใหญ่หลายบริษัทมีการจัดตั้ง CVC ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากความมั่นใจในศักยภาพของวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทยที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลทำให้เกิดการลงทุนจากบริษัทใหญ่มากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งบริษัทที่จัดตั้ง CVC ในช่วงปีที่ผ่านมาได้มาจากหลากหลายกลุ่มธุรกิจไม่ใช่เพียงแต่กลุ่มธุรกิจการเงินเพียงอย่างเดียว เช่น AddVentures, Digital Ventures, Beacon, Bualuang Ventures, Krungsri Finnovate, Invent, Ascend Capital, Central Online, Benchachinda, PTT, J Ventures, Dusit Thani, SCable, Ananda, Siri Ventures, MFEC และ Fuchsia¹⁴ เป็นต้น

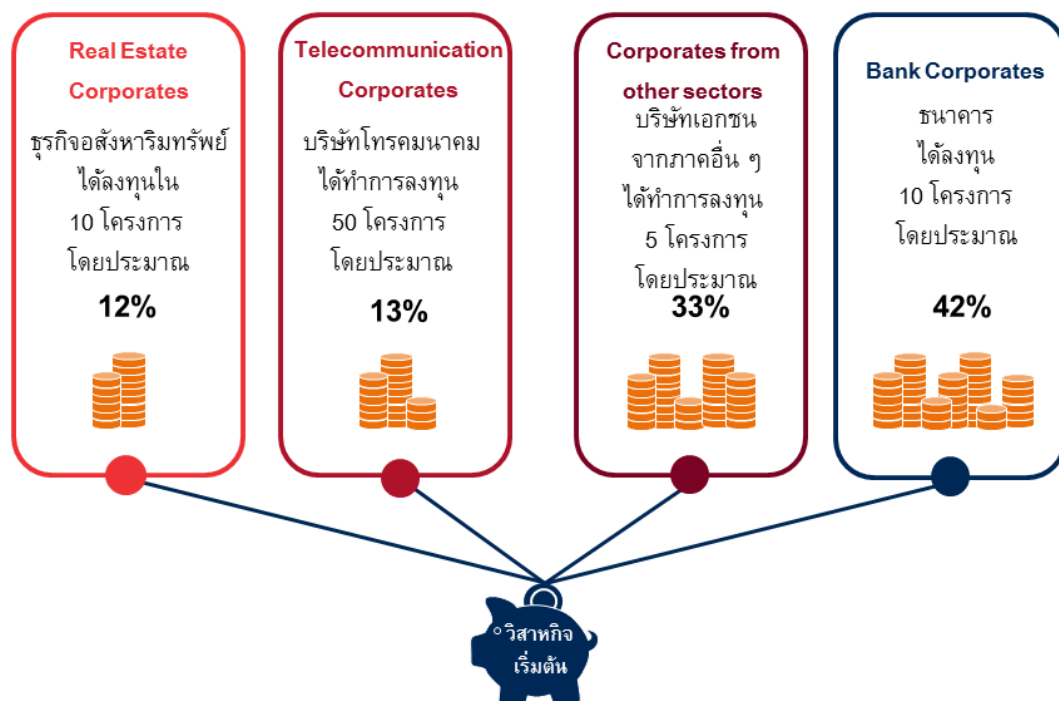
สำหรับองค์กรที่ให้การสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทยมักจะประกอบไปด้วย หน่วยงานภาครัฐ สมาคมการค้าเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการเทคโนโลยีรายใหม่ หรือ Accelerators เป็นต้น หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้นมากที่สุดคือ หน่วยงานภาครัฐ จะเห็นได้ว่าในปีที่ผ่านมาภาครัฐได้ออกนโยบายการส่งเสริมและช่วยเหลือวิสาหกิจเริ่มต้นออกมามากมายทั้งการช่วยเหลือด้านการเงินและการดึงดูดนักลงทุนโดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี ซึ่งการที่ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้นไทยมีความ

¹⁴ <https://techsauce.co/en/tech-and-biz/techsauces-guide-top-corporate-vcs-vcs-accelerators-thailand/>

สมบูรณ์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2561 เริ่มมี Accelerator ที่เฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น สายอาหาร สายเกษตรกรรม สายเทคโนโลยี เป็นต้น¹⁵

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากแผนภูมิด้านล่างจะเห็นได้ว่าที่มาของเงินทุนนั้นมาจากหลายภาคธุรกิจ แต่ส่วนใหญ่ล้วนมาจากกลุ่มสถาบันการเงินมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 42 และรองลงมาคือบริษัทเอกชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นร้อยละ 33 ของทั้งหมด แหล่งที่มาของเงินลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2560 ที่สามารถเปิดเผยได้คิดเป็นจำนวนเงินกว่า USD \$160 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ จากบริษัทเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) ซึ่งมากกว่าเงินลงทุนในปีพ.ศ. 2559 เท่าตัว การระดมทุนครั้งใหญ่ของปี ได้แก่ การระดมทุนของ aCommerce ที่ได้รับเงินทุนจากการระดมทุน Series B จำนวน USD \$65 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ตามด้วยการระดมทุนของ Pomelo และ Ookbee ตามลำดับ¹⁶

แหล่งที่มาของเงินลงทุนแต่ละภาคธุรกิจในปี พ.ศ. 2560

(แผนภูมิ 2 แสดงแหล่งที่มาของเงินลงทุนแต่ละภาคธุรกิจในปี พ.ศ.2560)

สรุปภาพรวมระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย ปัจจุบันเริ่มมีการก่อตั้งวิสาหกิจเริ่มต้นสัญชาติไทยมากขึ้น แต่ประสบความสำเร็จที่ไปถึงขั้นขายกิจการนั้นค่อนข้างน้อย แต่ประเทศไทยนั้นถือว่ามีความศักยภาพสำหรับการเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้น รวมถึงนักลงทุนในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะประเภท Corporate Venture Capital และมีนโยบายการส่งเสริมและช่วยเหลือจากภาครัฐเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

¹⁵ <https://techsauce.co/report/thailand-tech-startup-ecosystem-report-q2-2018-by-techsauce/>

¹⁶ <https://techsauce.co/en/report/heres-happened-thailands-startup-ecosystem-2017/>

6. เป้าหมายสู่การเป็น Startup Nation

เป้าหมายหนึ่งสู่การเป็น Startup Nation นั้น คือ การมีรูปแบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมโดยอาศัยวิสาหกิจเริ่มต้น ที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้น อันจะสามารถทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพสูงและสามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชาติให้เป็นไปตามแบบประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งยังแข่งขันได้ตามเป้าหมายของรัฐบาลที่วางไว้ โดยมีผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นเป็นเสมือนกับนักรบใหม่ทางเศรษฐกิจ (New Economic Warrior: NEW)

โดยการบรรลุเป้าหมายเพื่อเป็น Startup Nation ได้นั้นจะต้องพัฒนาระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup Ecosystem) ที่ดีและมีประสิทธิภาพส่งเสริมการเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้นอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องประกอบไปด้วยหลายภาคส่วนที่ทำงานร่วมกันและมีบทบาทต่างกันไปตามที่ได้กล่าวไว้ในส่วนที่ 5 (ระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทย)

ในหัวข้อนี้ จะกล่าวถึงข้อเสนอแนะที่มีต่อภาครัฐ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนา ระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2563 โดยได้รวบรวมความคิดเห็นจากสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย (สตาร์ทอัพ) จากบริษัทที่ประกอบธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) ทั้งในและต่างประเทศ ในประเด็นว่าเป้าหมายของประเทศไทยในการพัฒนาระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นนั้นควรเป็นอย่างไร และต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนในประเด็นใดบ้างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยได้สรุปข้อเสนอแนะโดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(แผนภูมิที่ 3 แสดงข้อเสนอเกี่ยวกับการสนับสนุนของภาครัฐแก่วิสาหกิจเริ่มต้นในปัจจัยต่างๆจากความคิดเห็นที่ได้รับจากสมาคมต่าง ๆ รวมทั้งวิสาหกิจเริ่มต้นและ Venture Capital ที่เกี่ยวข้อง)

6.1 ความสะดวกในการประกอบธุรกิจ (Ease of doing business)

ความสะดวกในการประกอบธุรกิจของแต่ละประเทศถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้ก่อตั้ง (Founder) จะนำมาพิจารณาในการจัดตั้งวิสาหกิจเริ่มต้น เนื่องจากการพิจารณาสถานที่ในการจดทะเบียนจัดตั้งกิจการนั้นย่อมรวมถึงการพิจารณากฎหมายของประเทศนั้นด้วย ซึ่งสิ่งที่ผู้ก่อตั้งพิจารณาเป็นหลักคือ ความสะดวกในการจัดตั้งและดำเนินธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น รวมทั้งสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับการลงทุนในประเทศนั้น ๆ เป็นต้น ดังนั้นหากประเทศไทยต้องการจะเป็นศูนย์กลางการลงทุนของวิสาหกิจเริ่มต้นในภูมิภาคเอเชียแล้วนั้น จะต้องส่งเสริมและช่วยเหลือให้การประกอบกิจการวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศนั้นเป็นไปอย่างราบรื่นที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย หรือนโยบายต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจและดึงดูดผู้ก่อตั้ง รวมทั้งนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนในประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ สิ่งที่ภาครัฐจะสามารถช่วยเหลือได้มีดังนี้

การจัดตั้งศูนย์บริการหรือหน่วยงานที่ให้บริการแบบ One-Stop-Service

ภาครัฐควรพิจารณาการจัดตั้งหน่วยงานบริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service: "OSS") เพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น ซึ่งหน่วยงานรูปแบบนี้จะลดระยะเวลาและความยุ่งยากในการจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจเนื่องจากผู้ที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจนั้นจะสามารถยื่นเอกสารที่เกี่ยวข้อง ณ หน่วยงานราชการเดียว หรืออาจจะประยุกต์ให้สามารถยื่นเอกสารผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน ทั้งนี้การจัดตั้งหน่วยงานรูปแบบนี้ไม่จำเป็นต้องสร้างหน่วยงานราชการใหม่ขึ้น หากแต่สามารถประยุกต์หน่วยงานเดิมที่มีอยู่แล้วให้กลายเป็นหน่วยงานแบบ OSS แทน การจัดตั้งหน่วยงานในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในหลายประเทศ เช่น ประเทศสิงคโปร์ หรือประเทศอิสราเอล เป็นต้น เนื่องจากเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน รวมทั้งช่วยลดระยะเวลาในการติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ อีกด้วย

การแก้กฎหมายเพื่อเอื้อต่อการลงทุน

กฎหมายในประเทศไทยถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการจัดตั้งและลงทุนในธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น เนื่องจากตัวบทกฎหมายนั้นยังมีหลาย ๆ ด้านที่ไม่เอื้ออำนวยต่อวิสาหกิจเริ่มต้นและสร้างความไม่มั่นใจแก่นักลงทุน ยกตัวอย่างเช่น

กฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว

ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 มีข้อจำกัดการถือหุ้นโดยบุคคลต่างด้าวสำหรับธุรกิจตามประเภทที่กำหนดซึ่งรวมถึงธุรกิจบริการ ซึ่งโดยมากธุรกิจที่ดำเนินการโดยวิสาหกิจเริ่มต้นจะถูกตีความว่าเป็นธุรกิจประเภทบริการอันถือว่าเข้าข่ายที่ถูกจำกัดการถือหุ้นโดยคนต่างด้าว ข้อจำกัดนี้ทำให้บุคคลต่างด้าวขาดแรงจูงใจในการลงทุนในบริษัทไทยเพราะตนนั้นยากที่จะมีอำนาจควบคุมการบริหารจัดการหรือกำหนดทิศทางของธุรกิจ ซึ่งโดยทั่วไปผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมในบริษัทได้นั้นจะต้องถือหุ้นอย่างน้อยร้อยละ 50 เพื่อที่จะมีเสียงข้างมากในที่ประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัท ฉะนั้น การขาดแรงจูงใจจะทำให้ประเทศไทยเสียโอกาสทั้งในแง่ของการสร้างนวัตกรรมและด้านเงินลงทุน ส่งผลให้โอกาสเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้นน้อยลงตามไปด้วย

กฎหมายบริษัทจำกัด

สำหรับกฎหมายบริษัทนั้นมีอุปสรรคต่อการดำเนินกิจการ หรือลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นในหลายประเด็น ตัวอย่างเช่น ข้อจำกัดในการแปลงสภาพหุ้น การเสนอขายหุ้นให้แก่พนักงาน ข้อจำกัดการถือหุ้นโดยบริษัท ข้อจำกัดในการแปลงหนี้เป็นทุน ข้อจำกัดในการเสนอขายหุ้นให้บุคคลอื่นที่มีใช้ผู้ถือหุ้นเดิม ฯลฯ

ในเรื่องข้อจำกัดในการแปลงสภาพหุ้นบุริมสิทธิเป็นหุ้นสามัญ กล่าวคือ วิสาหกิจเริ่มต้นมักมีการให้สิทธิที่เหนือกว่าแก่ผู้ลงทุนกลุ่มแรก (กล่าวคือสิทธิของเจ้าของ (Founder)) โดยให้ถือหุ้นบุริมสิทธิซึ่งเป็นหุ้นที่มีสิทธิเหนือหุ้นสามัญทั่วไป ซึ่งในบางสถานการณ์นั้นอาจมีความจำเป็นในการแปลงสภาพจากหุ้นบุริมสิทธิมาเป็นหุ้นสามัญ เมื่อธุรกิจเติบโตและผู้ลงทุนต้องการขายหุ้นของตน อย่างไรก็ตาม ตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน บริษัทจำกัดไม่สามารถทำการแปลงสภาพหุ้นบุริมสิทธิเป็นหุ้นสามัญได้โดยตรงเนื่องจากการแก้ไขสิทธิของหุ้นบุริมสิทธิ ซึ่งไม่สามารถทำได้ตามกฎหมายไทย

ในเรื่องข้อจำกัดในการเสนอขายหุ้นให้แก่พนักงาน ของบริษัทจำกัด ตามกฎหมายไทยนั้น บริษัทจำกัดไม่สามารถออกหุ้นแก่พนักงานได้เนื่องจากต้องออกหุ้นให้ผู้ถือหุ้นเดิมก่อนซึ่งแตกต่างจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่สามารถจัดทำโครงการเสนอขายหลักทรัพย์แก่พนักงาน (ESOP) ได้

ในเรื่องข้อจำกัดในการถือหุ้นของบริษัทจำกัด ตามกฎหมายไทยนั้น บริษัทจำกัดไม่สามารถถือหุ้นของตนเองได้ ส่งผลให้การปรับโครงสร้างทางการเงินหรือการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นมีข้อจำกัดบางอย่าง เช่น ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้น บริษัทจำกัดไม่สามารถซื้อหุ้นนั้นคืนเพื่อนำมาจำหน่ายต่อไปได้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหา

นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดอื่น ๆ เช่น ข้อจำกัดในเรื่องของการแปลงหนี้เป็นทุน การเสนอขายหุ้นให้แก่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้ถือหุ้นเดิม โดยแม้จะได้มีการพิจารณาแก้ไขประมวลแพ่งและพาณิชย์ในประเด็นสำคัญ ๆ ดังกล่าวนี้อยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวก็ยังอยู่ในการพิจารณาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเนื่องด้วยความล่าช้าในการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวทำให้มีนักลงทุนมากมายที่ได้ตัดสินใจลงทุนในประเทศอื่นที่เอื้อต่อการลงทุนมากกว่า อันทำให้ประเทศไทยเสียโอกาสจากนักลงทุน โดยสรุปแล้วกฎหมายบริษัทจำกัดของประเทศไทยยังไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบและดำเนินกิจการวิสาหกิจเริ่มต้น ทั้งเรื่องการระดมทุนและความคล่องตัวในการบริหารจัดการบริษัท ซึ่งข้อจำกัดข้างต้นควรได้รับการแก้ไขโดยเร็วเพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่การลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย

6.2 รัฐควรให้การสนับสนุนทางการตลาด รวมไปถึงการขยายกิจการวิสาหกิจเริ่มต้นไปยังต่างประเทศ (Market Innovation)

การให้ความช่วยเหลือทางการตลาดแก่วิสาหกิจเริ่มต้นถือเป็นอีกส่วนที่ภาครัฐสามารถช่วยส่งเสริมและผลักดันไปยังตลาดโลก รวมถึงการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย โดยผ่านวิธีการต่อไปนี้

ประการแรก การกำหนดแนวทางการรวมตัวของกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

ภาครัฐควรให้ความสำคัญของการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มของธุรกิจและสถาบันที่เกี่ยวข้อง หรือที่เรียกว่า "คลัสเตอร์ (Cluster)" ให้มารวมตัวดำเนินกิจการอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน (Geographic Proximity) มีความร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร (Synergy) เป็นความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุนด้านต่าง ๆ รวมทั้งธุรกิจให้บริการ สมาคมการค้า สถาบันการศึกษาและฝึกอบรม สถาบันวิจัยพัฒนา ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน ด้วยการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) และสร้างนวัตกรรมร่วมกัน ทั้งนี้ คลัสเตอร์จะส่งผลให้เกิดความสมบูรณ์แก่ระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้นมากขึ้นเนื่องจากจะนำมาซึ่งนวัตกรรม ที่กลุ่มธุรกิจได้สร้างสรรค์ขึ้นร่วมกัน

นอกจากนี้ภาครัฐควรจัดทำบัญชีฐานข้อมูลวิสาหกิจเริ่มต้นที่รวบรวมกิจการรูปแบบนี้ไว้ด้วยกัน หรือการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจเริ่มต้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการกระจายข่าวสาร หรือการร่วมมือในการสร้างสรรค์นวัตกรรมขึ้น เนื่องจากการทำฐานข้อมูลอาจก่อให้เกิดโอกาสทางธุรกิจเพิ่มขึ้น

ประการที่สอง การประมวลโครงการ และการจัดซื้อจัดจ้าง ที่เอื้ออำนวยกับวิสาหกิจเริ่มต้น

รูปแบบการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้นมิได้มีเพียงการดำเนินธุรกิจระหว่างเอกชนกับเอกชนเพียงเท่านั้น แต่ยังมีรูปแบบการดำเนินธุรกิจระหว่างเอกชนกับภาครัฐ หรือที่รู้จักกันว่า "Business - to - Government ("B2G") โดยการดำเนินธุรกิจในรูปแบบ B2G นั้นมักจะเห็นในรูปของการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ ซึ่งการดำเนินธุรกิจลักษณะนี้ระหว่างภาครัฐกับวิสาหกิจเริ่มต้นจะพบว่ามีข้อจำกัดที่ทำให้วิสาหกิจเริ่มต้นเสียโอกาสในการนำเสนอนวัตกรรมในการสร้างสรรค์ผลงานแก่ภาครัฐ

เพื่อเป็นการเปิดโอกาสแก่วิสาหกิจเริ่มต้นในการประมวลงานภาครัฐควรจะทำข้อกำหนดของผู้ว่าจ้าง (Term of Reference : "TOR") แบบพิเศษสำหรับวิสาหกิจเริ่มต้นโดยเฉพาะ กล่าวคือ ภาครัฐควรที่จะกำหนดเงื่อนไขด้านคุณสมบัติของผู้รับจ้างเป็นกรณีพิเศษสำหรับธุรกิจในลักษณะนี้ เนื่องจากการตั้งเงื่อนไขที่สูงเกินไปการตัดโอกาสธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้นอย่างสิ้นเชิง เพราะธุรกิจลักษณะนี้ส่วนใหญ่แล้วนั้นเป็นธุรกิจที่อยู่ในระยะเริ่มแรกจึงยังไม่มีประสบการณ์มากนัก ซึ่งคุณสมบัติส่วนใหญ่ที่ภาครัฐมักจะกำหนดเบื้องต้น ได้แก่ ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ เป็นต้น ทั้งนี้ การสนับสนุนการจัดซื้อจัดจ้างวิสาหกิจเริ่มต้นภายใต้แนวคิด "ปลดล็อกข้อจำกัด พัฒนาสตาร์ทอัพ สู่ตลาดภาครัฐ" ของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้นถือเป็นใบเบิกทางสำหรับวิสาหกิจเริ่มต้นสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐและช่วยสร้างมิติใหม่ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพทางนวัตกรรมของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีภาครัฐ รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการลงทุนจากภาครัฐในระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้นเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวเพิ่มเติมในอนาคต

นอกจากนี้การจัดทำระบบฐานข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างส่วนกลางที่รวบรวมการประมวลงานของทุกหน่วยงานภาครัฐไว้ในที่เดียวกันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ภาคเอกชนในประกอบธุรกิจกับภาครัฐ ทั้งนี้ระบบฐานข้อมูลดังกล่าวจะส่งผลให้กระบวนการการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประการที่สาม รัฐบาลในฐานะสื่อกลางระหว่างวิสาหกิจเริ่มต้นและตลาดโลก

นอกจากการสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้นในรูปแบบของการดำเนินธุรกิจแบบ B2B แล้วนั้น ภาครัฐยังสามารถสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้นในรูปแบบการดำเนินการระหว่างรัฐบาลและรัฐบาล หรือ Government - to - Government ("G2G") โดยการตกลงกันระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลต่างประเทศในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการต่าง ๆ ของวิสาหกิจเริ่มต้น หรือรัฐบาลสามารถเป็นสื่อกลางในการนำนวัตกรรมของวิสาหกิจเริ่มต้นสัญชาติไทยไปนำเสนอในต่างประเทศโดยอาศัยความร่วมมือจากกระทรวงการต่างประเทศ อาทิเช่น การสนับสนุนการจัดนิทรรศการนำเสนอนวัตกรรมต่าง ๆ ในต่างประเทศ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศอินเดีย รัฐบาลส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นไปยังตลาดโลกโดยสนับสนุนด้านการเงินแก่วิสาหกิจเริ่มต้น รวมทั้งจัดนิทรรศการรวบรวมนวัตกรรมจากวิสาหกิจเริ่มต้นขึ้น นอกจากนี้หน่วยงานที่ดูแลวิสาหกิจเริ่มต้นของภาครัฐยังช่วยเหลือในด้านการประชาสัมพันธ์ให้ธุรกิจเหล่านี้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จำเป็น เป็นต้น

6.3 รัฐบาลให้การสนับสนุนเพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีทักษะสูงต่อระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นในไทย (Talent Workforce)

ภายในปี พ.ศ. 2564 กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้วางตำแหน่งของประเทศไทยให้เป็นแพลตฟอร์มสำหรับวิสาหกิจเริ่มต้นจากทั่วโลกเพื่อเข้าสู่ตลาดเอเชีย (Thailand is Startup's Global Platform of Asia) ซึ่งหนึ่งในเป้าหมายหลักคือ การเพิ่มการจ้างงานผู้ที่มีทักษะสูง และการเพิ่มจำนวนวิสาหกิจเริ่มต้นที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การสร้างผลกระทบเชิงเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product: "GDP")

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า การจ้างงานแรงงานที่มีทักษะสูงนั้น เป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้น เนื่องจากบุคลากรเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาธุรกิจด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี และเมื่อนวัตกรรมภายในประเทศเป็นที่น่าสนใจ มีเทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพสูง ก็ย่อมที่จะดึงดูดนักลงทุน และบรรดาผู้มีความสามารถและประสบการณ์จากทั่วโลกให้เข้ามาสนใจวิสาหกิจเริ่มต้นภายในประเทศนั้นๆมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ซิลิคอน แวลลีย์ (Silicon Valley) ที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งที่บรรดาผู้ประกอบการมีทักษะสูงจากทั่วโลกหลั่งไหลไปทำงาน หรือประเทศสิงคโปร์ ซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นประสบความสำเร็จในการดึงดูดแรงงานทักษะสูงในระดับภูมิภาค ทั้งนี้ ลักษณะของบุคลากรที่มีทักษะสูงนั้น จะมองหาสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีที่สุดสำหรับตัวเองและไม่ยึดติดอยู่กับที่ใดที่หนึ่ง หรือที่เรียกว่าแรงงานเคลื่อนที่ (Mobile Talent) ดังนั้น ในแต่ละประเทศจึงต้องแข่งขันกันเพื่อให้ประเทศของตนมีระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นที่ดึงดูดแรงงานที่มีทักษะสูง โดยการให้สิทธิประโยชน์และสร้างแรงจูงใจต่าง ๆ ทั้งด้านภาษีและสิทธิประโยชน์อื่นๆ เพื่อให้ประเทศของตนก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้นำด้านวิสาหกิจเริ่มต้นในระดับสากล ซึ่งนอกเหนือจากการดึงดูดแรงงานทักษะสูงจากต่างชาติแล้วนั้น รัฐบาลของแต่ละประเทศยังต้องจัดการหาสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อโน้มน้าวให้แรงงานทักษะสูงที่มีอยู่แล้วในประเทศ สนใจทำงานกับวิสาหกิจเริ่มต้น นอกเหนือไปจากการทำงานให้บริษัทใหญ่ ๆ และเพื่อมิให้แรงงานทักษะสูงในประเทศเหล่านี้หลั่งไหลออกไปทำงานยังประเทศอื่นเพื่อแสวงหาตลาดที่ดีกว่า เป็นต้น

นอกจากนี้ ปัญหาหลักของวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทยที่ขัดต่อการดึงดูดบุคลากรที่มีทักษะสูงนั้น เนื่องจากวิสาหกิจเริ่มต้นของไทยยังอยู่ในระยะแรกเริ่มซึ่งยังไม่มีรายได้มากนัก และยังไม่มีการเติบโตในขนาดที่มากพอจะก่อให้เกิดรายได้สูง ประกอบกับการที่วิสาหกิจเริ่มต้นเองยังไม่มีชื่อเสียงหรือความน่าเชื่อถือเมื่อเทียบกับบริษัทขนาดใหญ่ ส่งผลให้เป็นการยากที่วิสาหกิจเริ่มต้นของไทยจะสามารถให้ค่าตอบแทนที่สูง มีความมั่นคง หรือมีสวัสดิการใด ๆ ที่เพียงพอที่จะดึงดูดบุคลากรที่มีทักษะสูงให้เข้าร่วมงานด้วยได้ ซึ่งภาครัฐสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุน

วิสาหกิจเริ่มต้นในส่วนนี้เพื่อให้สามารถดึงดูดบุคลากรที่มีทักษะสูงเหล่านี้ได้ โดยภาครัฐอาจพิจารณามาตรการหลักสามประการดังต่อไปนี้

ประการแรก - การให้งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ

ภาครัฐอาจพิจารณาให้การสนับสนุนได้ในหลายระดับตั้งแต่ระดับของมหาวิทยาลัย ในกรณีที่มีนักศึกษาที่มีทักษะสนใจเข้าร่วมโครงการฝึกงานกับวิสาหกิจเริ่มต้น ภาครัฐอาจสนับสนุนเป็นค่าตอบแทนในการฝึกงานแทนวิสาหกิจเริ่มต้นนั้น ๆ หรือการจัดให้ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นทำหน้าที่เป็นตัวกลางเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้จากวิสาหกิจเริ่มต้นในต่างประเทศ อาทิ ผ่านการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานให้แก่วิสาหกิจเริ่มต้นไทยเพื่อเป็นการเรียนรู้และพัฒนาทักษะให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งภาครัฐยังอาจให้งบประมาณที่เหมาะสมต่อการวิจัยและพัฒนา (Research and Development :R&D) เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะและสร้างสรรค์นวัตกรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย และดึงดูดความสนใจของผู้มีทักษะสูงทำการวิจัยภายในประเทศ

ประการที่สอง - การให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี

ภาครัฐอาจพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่วิสาหกิจเริ่มต้นจากแบบอย่างของพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: "EEC") ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทราโดยมีสิทธิประโยชน์ทางภาษีในการจ้างงาน ตามพระราชกฤษฎีกา ฉบับที่ 641 พ.ศ. 2560 ในการลดอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับเงินได้ของลูกจ้างระดับผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิจัย ซึ่งมีคุณสมบัติตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากร ที่ได้รับเนื่องจากการจ้างแรงงานในพื้นที่ดังกล่าว โดยได้รับสิทธิลดอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับเงินได้จากการจ้างแรงงานตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร โดยจัดเก็บในอัตราร้อยละ 17 ของเงินได้ภายใต้เงื่อนไขสำคัญว่าลูกจ้างดังกล่าวต้องได้รับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร ที่จ่ายตามสัญญาจ้างแรงงาน โดยต้องเป็นการจ่ายในประเทศไทยทั้งจำนวน และจำนวนที่จ่ายต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 200,000 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ ผู้มีเงินได้ต้องอยู่ในประเทศไทยในระยะเวลาหนึ่ง หรือเป็นเวลารวมกันไม่น้อยกว่า 180 วันในปีภาษีที่ใช้สิทธิลดอัตราภาษีเงินได้นั้น เว้นแต่ในปีภาษีแรกและปีภาษีสุดท้าย ซึ่งส่งผลให้ผู้มีเงินได้จึงต้องอยู่ในประเทศไทยนานกว่า 6 เดือน โดยไม่ใช่เพียงการเข้ามาในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิจัยระดับโลกให้เข้ามาทำงานในพื้นที่ดังกล่าวในประเทศไทยเพื่อจะได้ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถและเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้แก่คนไทย¹⁷

¹⁷ <https://home.kpmg.com/th/en/home/insights/2018/04/thailand-tax-updates-26april2018.html>

ประการที่สาม - การอำนวยความสะดวกในการเข้ามาทำงานของผู้มีทักษะสูงจากต่างประเทศ

การอำนวยความสะดวกในการเข้ามาทำงานของบุคลากรที่มีทักษะสูงจากต่างประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถเป็นแหล่งที่ดึงดูดของวิสาหกิจเริ่มต้นจากทั่วโลก ในการนี้ภาครัฐสามารถเข้ามามีบทบาทในการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยมีกรณีตัวอย่าง เช่น ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 รัฐบาลได้ออก Smart Visa หรือวีซ่าประเภทพิเศษที่กำหนดขึ้นมาเพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีทักษะสูงและนักลงทุนที่ประสงค์จะเข้ามาทำงานหรือลงทุนใน 10 S-Curve หรืออุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ โดยจำแนกตามคุณสมบัติแบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทักษะสูง (Talents/Highly-skilled Experts) นักลงทุน (Investors) ผู้บริหารระดับสูง (Senior Executives) ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup Entrepreneurs) รวมถึงคู่สมรสและบุตรที่ขอด้วยกฎหมาย ของผู้ได้รับสิทธิ SMART Visa ให้มีสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น การไม่ต้องขอใบอนุญาตการทำงาน (Work permit) การขยายระยะเวลาพำนักเป็นทุก ๆ 1 ปี และอาศัยอยู่ในไทยได้สูงสุดเป็นเวลา 4 ปี¹⁸ เป็นต้น

นอกจากนี้ เพื่อแสดงออกถึงนโยบายของภาครัฐที่รองรับแนวคิดของแรงงานเคลื่อนที่ในปัจจุบัน และเพื่อดึงดูดผู้ทำงานเคลื่อนย้ายถิ่น (Digital Nomad) หรือผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นที่ยังไม่มีแผนหรือการลงทุนในประเทศไทย แต่อยู่ในช่วงสำรวจความเป็นไปได้ของตลาด รวมถึงผู้ที่ไม่เข้าข่ายได้ Smart Visa หรือ Non-B Immigrant Visa และเพื่อลดปัญหาการใช้ Visa ที่ผิดวัตถุประสงค์และไม่ตรงตามสิทธิที่ได้รับอนุญาต ภาครัฐสามารถที่จะมีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาในส่วนนี้โดยจัดให้มีการกำหนดวีซ่าเพื่อการทำงาน เช่น ในรูปแบบของ Digital Nomad Visa เพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีความทักษะสามารถให้เข้ามาทำงานในประเทศไทย (Temporary Immigration)¹⁹ อันจะส่งผลดีทางอ้อมต่อเศรษฐกิจในประเทศ และนำเข้ามาซึ่งนวัตกรรมและความรู้เทคโนโลยีใหม่ รวมถึงการหานายจ้างหรือการตั้งธุรกิจในประเทศไทยของบุคคลเหล่านั้น เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการจ้างงานและเป็นศูนย์กลางที่รวบรวมบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านวิสาหกิจเริ่มต้นในภูมิภาคต่อไป

6.4 การพัฒนา Deep Tech และภาคส่วนอื่นๆ (Sectoral Strength)

การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง หรือ Deep Technology (Deep Tech) ในการประกอบธุรกิจนั้นเป็นสิ่งที่ภาครัฐควรตระหนักถึงความสำคัญรวมทั้งให้การสนับสนุนเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่ค้นพบขึ้นใหม่ซึ่งจะก่อให้เกิดคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งปัญหาของ Deep Tech คือ ความไม่มั่นใจของนักลงทุนที่มีต่อนวัตกรรมประเภทนี้เนื่องจากมีพื้นฐานจากวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมขั้นสูงที่เป็นเรื่องที่ยากแก่การเข้าใจ ดังนั้น หากภาครัฐให้การสนับสนุนและรับรองจะเรียกความมั่นใจแก่นักลงทุนมากขึ้น

ทั้งนี้ภาครัฐอาจจะเข้าไปสนับสนุน Deep Tech ตั้งแต่ขั้นตอนการพัฒนา โดยให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันการศึกษาที่คิดค้นนวัตกรรมประเภทนี้ขึ้นและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักลงทุน รวมไปถึงการหานักลงทุนที่มีศักยภาพเข้ามาลงทุนใน Deep Tech ยกตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัย National University of Singapore (NUS) ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งได้ร่วมมือกับรัฐบาลในการหานักลงทุนมาลงทุนในนวัตกรรม Deep tech ที่ทางมหาวิทยาลัยได้พัฒนาขึ้นเป็นต้น นอกจากนี้ภาครัฐอาจจะจัดตั้งกองทุนสำหรับการสนับสนุน Deep Tech โดยจัดสรรเงินงบประมาณส่วนหนึ่งไว้สำหรับเรื่องนี้โดยเฉพาะ นอกจากนี้การสนับสนุนเทคโนโลยีใหม่นี้จะสามารถทำให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมาย Thailand 4.0 ตามที่ได้วางไว้ เนื่องจาก Deep Tech จะช่วยในการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยจากเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมให้เป็นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม

¹⁸ https://www.boj.go.th/upload/smart%20visa%20details_Thai_25Jan%202018_51278.pdf

¹⁹ <https://medium.com/nomad-cities/the-worlds-first-digital-nomad-visa-will-be-available-in-2019-2b674c9bd847>

นอกจากนี้ภาครัฐอาจพิจารณาส่งเสริมให้มีการร่วมมือ แลกเปลี่ยนความรู้ หรือการเชื่อมโยงผู้ประกอบการในด้านอื่น ๆ ที่อาจแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น อาจมีการเชื่อมโยงกลุ่มผู้ประกอบการในด้านเทคโนโลยีกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัฒนธรรมของประเทศซึ่งแม้จะเป็นส่วนงานที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่อาจก่อให้เกิดโอกาสในการต่อยอดในธุรกิจ หรือการส่งเสริมวัฒนธรรมของประเทศโดยใช้เทคโนโลยีประกอบก็ได้ เป็นต้น

6.5 การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการระดมทุนของวิสาหกิจเริ่มต้น (Investment & Growth)

ลักษณะของวิสาหกิจเริ่มต้นนั้น จะนำนวัตกรรมที่มีแนวโน้มประสบความสำเร็จมาหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ จึงถือเป็นธุรกิจที่มีปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่เป็นทุน (Capital Intensive) เงินทุนที่เพียงพอจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อก้าวข้ามปัญหาทางเทคนิค ให้ไปถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแต่ละขั้นเพื่อการพัฒนาของธุรกิจ ส่งผลให้ภาครัฐมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา Financing Innovation โดยส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของวิสาหกิจเริ่มต้นในทุกช่วงระยะเวลาดังแต่ละระยะ เริ่มไปจนถึงการขายธุรกิจช่วงเติบโตทั้งในระดับ Seed funding หรือการได้รับเงินทุนสนับสนุนสำหรับวิสาหกิจเริ่มต้นที่คิดจะออกผลิตภัณฑ์หรือสามารถทำการตลาดเบื้องต้นได้แล้ว ต่อไปจนถึงระดับการระดมทุนใน Series A หรือการได้รับเงินทุนสนับสนุนสำหรับการขยายตัวเข้าสู่ฐานลูกค้าที่ใหญ่ขึ้นหรือตลาดใหม่ ตลอดไปจนถึงระดับ Series B เพื่อการเติบโตเรื่อยไปจนถึงจุดสูงสุดคือการ Exit หรือการถอนการลงทุน ผ่านการควบรวมกิจการ หรือผ่านการเข้าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI) หรือระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการระดมทุน (Funding Portal) และการซื้อขายหลักทรัพย์ ผ่านระบบของตลาดหลักทรัพย์ที่เรียกว่า "LIVE"

อย่างไรก็ตาม จำนวนของนักลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นของไทยยังมีน้อยมากเมื่อเทียบกับต่างประเทศ เช่น ฮังการี หรือประเทศสิงคโปร์ ทำให้การระดมทุนของวิสาหกิจเริ่มต้นบางครั้งไม่ได้เงินทุนในจำนวนที่ต้องการ ดังนั้น ในการดึงดูดนักลงทุน วิสาหกิจเริ่มต้นเองจำเป็นต้องมีแผนการดำเนินงานทางธุรกิจที่ชัดเจน และมีการบริหารจัดการภายในวิสาหกิจเริ่มต้นที่แข็งแกร่ง เพื่อนำเสนอโอกาสของธุรกิจตนเองต่อบรรดานักลงทุนที่จะช่วยเหลือให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่วิสาหกิจเริ่มต้นได้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ได้แก่ กิจการเงินร่วมลงทุน (Venture Capital: VC) นักลงทุนบุคคล (Angel Investor) บริษัทจดทะเบียนและผู้ประกอบธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Corporate Venture Capital: CVC) เป็นต้น และภาครัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือวิสาหกิจเริ่มต้นในการเชื่อมต่อกับบุคคลเหล่านี้ เช่น ผ่านการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อการพบปะกันระหว่างนักลงทุนและวิสาหกิจเริ่มต้น เช่น การพบปะรายเดือน (Monthly networking) เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจจากบรรดานักลงทุนได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของผู้ลงทุนนั้น ภาครัฐควรจัดให้มีการให้ความรู้แก่ผู้ลงทุนด้วย เช่น ในกรณีของ Angel Investor ซึ่งเป็นนักลงทุนอิสระและใช้เงินส่วนตัวในการร่วมลงทุนกับวิสาหกิจเริ่มต้น โดยมากมักจะเป็นเจ้าของธุรกิจส่วนตัวที่มีความสนใจหรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญในธุรกิจที่ร่วมลงทุน อย่างไรก็ตามในบางครั้ง Angel Investor อาจยังไม่เข้าใจกรณีที่วิสาหกิจเริ่มต้นต้องการการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ หรือปรับเปลี่ยนสินค้าหรือบริการครั้งใหญ่ (Pivot) เมื่อพบว่าสินค้าหรือบริการในรูปแบบเดิมไม่เป็นที่ต้องการของตลาดมากพอ²⁰ ซึ่งส่งผลกระทบต่อแผนธุรกิจ หรือ Business Model ที่ตกลงไว้กับผู้ลงทุนในตอนแรก ส่งผลให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในการลงทุน โดยภาครัฐควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลว่าการลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นนั้นมีความเสี่ยงสูง แต่ก็มีโอกาสที่จะได้ผลตอบแทนที่สูงมากเช่นกัน โดยผู้ลงทุนต้องยอมรับและทำความเข้าใจแนวคิดใหม่ในการพัฒนา ที่เน้นความว่องไวและความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง (Agile Development) ในประการที่แผนธุรกิจสามารถปรับเปลี่ยนได้ เพราะวิสาหกิจเริ่มต้นเองก็สามารถสร้างรูปแบบการหารายได้ในหลายทางได้ เป็นต้น

²⁰ https://www.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/AttachFile_1464689572136.pdf

สำหรับในแง่การระดมทุนของวิสาหกิจเริ่มต้น การสนับสนุนที่ภาครัฐสามารถกระทำได้ คือ การจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ และที่สำคัญยิ่งไปกว่าการจัดตั้งกองทุน คือ การลงทุนของกองทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นที่มีคุณสมบัติครบถ้วนและได้ยื่นขอรับการสนับสนุน เพื่อให้วิสาหกิจเริ่มต้นสามารถเข้าถึงเงินสนับสนุนได้จริง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ โดยในปัจจุบันกองทุนหลักที่ภาครัฐ (กระทรวงการคลัง) ร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อการสนับสนุนด้านการเงินแก่วิสาหกิจเริ่มต้น มีอยู่สามกองทุน ได้แก่ กองทุนร่วมลงทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) โดยร่วมลงทุนแต่ละ 2,000 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 6,000 ล้านบาท²¹ เพื่อร่วมลงทุนกับวิสาหกิจเริ่มต้นที่มีศักยภาพสูง หรือมีโอกาสในการเติบโต หรืออยู่ในกลุ่มธุรกิจที่มีประโยชน์ต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยในแต่ละกองทุนนั้น แต่ละธนาคารมีการดำเนินการแตกต่างกันออกไป เช่น ในกรณีของธนาคารกรุงไทย ได้ร่วมลงนามกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) จัดตั้งกองทรัสต์เพื่อจัดการเงินร่วมลงทุนสำหรับธุรกิจเอสเอ็มอีทั่วโลกไปด้วยกัน (SMEs Private Equity Trust Fund) เป็นต้น²² โดยจากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2561 นั้น ธนาคารทั้ง 3 แห่งได้อนุมัติการร่วมลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นแล้ว 35 ราย วงเงินรวม 758 ล้านบาท โดยมีวิสาหกิจเริ่มต้น 9 ราย ที่ได้มีการร่วมลงทุนแล้ว คิดเป็นเงินร่วมลงทุน 196 ล้านบาท ซึ่งในส่วนนี้เอง ภาครัฐควรสนับสนุนให้วิสาหกิจเริ่มต้นมีการเข้าถึงเงินลงทุนได้มากขึ้น

นอกจากนี้ รัฐบาลควรผลักดันการจัดตั้งกองทุนพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup Fund) ตามร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น พ.ศ. ... (ฉบับปรับปรุงความคิดเห็นวันที่ 24 สิงหาคม 2561) ซึ่งมีแนวคิดให้กองทุนมีเงินสูงสุดถึงปีงบประมาณละไม่เกินห้าพันล้านบาท และมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น โดยรัฐบาลอาจจัดให้มีการสนับสนุนเพิ่มเติมเป็นกรณีพิเศษ (Non-traditional Funding) เช่น การให้งบประมาณสนับสนุนการลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นผ่านวิธีการ Matching Fund แก่วิสาหกิจเริ่มต้น ตั้งแต่ในระยะแรก (Early Stage Startup) ระยะการพัฒนาต้นแบบโดยใช้เทคโนโลยีเชิงลึก (Deep Tech Startup) ระยะการทดสอบตลาด (Product Market Fit) และระยะบริษัท VC หรือ CVC ร่วมลงทุน เป็นต้น เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้ลงทุนในการลงทุนขนาดใหญ่ขึ้นแก่วิสาหกิจเริ่มต้นของไทย

ทั้งนี้ ภาครัฐยังอาจสนับสนุนเงินทุนแก่วิสาหกิจเริ่มต้นในรูปแบบของเงินให้เปล่า (Grant) ให้มีจำนวนมากขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ เช่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นที่มีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่จะสามารถสร้างผลกระทบทางสังคมได้สูง (Impact fund) ในอนาคต เนื่องจากหากวิสาหกิจเริ่มต้นเหล่านี้ ต้องอาศัยเพียงการระดมจากผู้ลงทุนที่มุ่งแสวงหากำไรเป็นหลักนั้น อาจทำให้วิสัยทัศน์หรือแผนธุรกิจเดิมของวิสาหกิจเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงไปได้ โดยสำหรับการดำเนินการเงินให้เปล่าแก่วิสาหกิจเริ่มต้นในปัจจุบันนั้น มีบางหน่วยงาน เช่น โครงการ Startup Voucher จากศูนย์บ่มเพาะธุรกิจเทคโนโลยี สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)²³ เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจการสนับสนุน Startup ในรูปแบบเงินทุนให้เปล่าเป็นปีที่ 3 โดยมีเป้าหมายการสนับสนุนเงินทุนด้านการตลาดในอัตราร้อยละ 75 ของมูลค่าโครงการค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงก่อนภาษีมูลค่าเพิ่ม แต่ไม่เกิน 800,000 บาทต่อโครงการต่อราย รวมในหนึ่งปีแล้วคิดเป็นเงินสนับสนุนประมาณ 60 ล้านบาท ซึ่งภาครัฐสามารถพิจารณาออกหลักเกณฑ์สนับสนุนเพิ่มเติมในส่วนนี้ได้

²¹ https://www.mof.go.th/home/Press_release/News2015/072.pdf

²² <http://www.thansettakij.com/content/74743>

²³ <https://www.nstda.or.th/th/news/12013-startup-voucher-2018-2>

นอกจากนี้สำนักงาน ก.ล.ต. ได้สนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้นที่จัดตั้งในรูปแบบของบริษัทให้สามารถระดมทุนแบบการระดมทุนสาธารณะ (Crowdfunding) โดยการออกหุ้นให้แก่ผู้ลงทุนเป็นสิ่งตอบแทน ซึ่งการระดมทุนแบบ Crowdfunding นั้นเป็นการระดมทุนจากประชาชนหมู่มาก (The Crowd) ผ่านเว็บไซต์ที่เป็นตัวกลาง (Funding portal) โดยอาศัยเทคโนโลยีของระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ลงทุนแต่ละรายจะลงทุนในจำนวนเงินที่ไม่มากนัก แต่จะอาศัยจำนวนของผู้ลงทุนที่มากพอจนสามารถตอบสนองความต้องการในการใช้เงินของวิสาหกิจเริ่มต้นได้ อีกทั้ง ยังเริ่มศึกษาเกณฑ์เพื่อรองรับการเสนอขายตราสารหนี้ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Debt Crowdfunding) ซึ่งคาดว่าจะออกมาเพิ่มเติมในอนาคต ซึ่งโครงการในลักษณะนี้เป็นโครงการที่ต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนเพิ่มเติม ซึ่งมีใช่แค่เพียงการออกกฎหมาย แต่สนับสนุนให้สามารถดำเนินการจริงในทางปฏิบัติด้วยเช่นกัน

6.6 รัฐควรส่งเสริมให้มีการสร้างสังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Society)

สังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Society) นั้น หมายถึง สังคมที่การที่นวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการเป็นสิ่งที่เรื่องปกติในสังคม เป็นสังคมที่มีความมั่นคงและมีความต่อเนื่องยั่งยืน²⁴ ซึ่งแนวคิดของการเป็น Entrepreneurial Society นี้เป็นกลไกพื้นฐานที่จะมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ความเป็น Startup Nation การปลูกฝังความคิดของความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Mindset) นั้นยังรวมถึงการสร้างวัฒนธรรมการลงทุน และการให้ความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

รัฐควรส่งเสริมให้เกิดสังคมผู้ประกอบการที่มั่นคงและต่อเนื่อง

การที่จะสร้างสังคมผู้ประกอบการให้มีความมั่นคง (Steady) และมีความต่อเนื่องยั่งยืน (Continuous) นั้น บุคคลในสังคมดังกล่าวจะต้องมีความสนใจในการเป็นผู้ประกอบการอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงการให้ความสนใจโดยสังคมหมู่มาก แต่เพียงชั่วคราว ซึ่งการที่จะเกิดสังคมผู้ประกอบการที่มีความต่อเนื่องยั่งยืนได้นั้น ต้องทำให้บุคคลทุกเพศทุกวัยเกิดความสนใจและเข้าใจในนวัตกรรมและการเป็นผู้ประกอบการโดยไม่จำกัดเฉพาะบุคคลที่อยู่ในแวดวงของผู้ประกอบการด้านเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ควรให้ครอบคลุมถึงบุคคลที่อยู่ในแวดวงธุรกิจอื่น ๆ ด้วย

เพื่อกระตุ้นความตระหนักรู้ (Awareness) เพื่อเข้าสู่การเป็นสังคมผู้ประกอบการของประเทศไทย รัฐควรให้การสนับสนุนเริ่มตั้งแต่ด้านพื้นฐานกล่าวคือ ด้านการศึกษา ทั้งในระดับ โรงเรียน มหาวิทยาลัย รวมถึงวิทยาลัยอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลในระยะยาวต่อระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้น อีกทั้งยังทำให้เกิดค่านิยมต่อคนรุ่นใหม่ และก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะของผู้ประกอบการและนวัตกรรม โดยหากเปรียบเทียบกับซิลิคอน แวลลีย์ (Silicon Valley) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นหนึ่งในชุมชนวิสาหกิจเริ่มต้นที่มีชื่อเสียงที่สุดของโลกนั้น ทำให้เห็นได้ว่า มีมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) หรือ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California , Berkeley) เข้าร่วมโครงการวิจัยด้านนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญากับทาง Silicon Valley ซึ่งภาครัฐได้จัดสรรงบประมาณเพื่อให้การสนับสนุนในโครงการวิจัยดังกล่าว โดยมีการนำผลของงานวิจัยนั้นไปนำเสนอให้กับวิสาหกิจเริ่มต้นหรือบริษัทใหญ่ ๆ (University-industry Coordination Model)²⁵ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้ได้จริง

²⁴ กล่าวโดยนายปีเตอร์ ดรักเกอร์ ในบทความธุรกิจที่ดีพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard Business Review)

²⁵ A Strategic Overview of the Silicon Valley Ecosystem: Towards Effectively “Harnessing” the Ecosystem, Stanford Silicon Valley New Japan Project.

รัฐควรส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริง

ภาครัฐอาจสนับสนุนให้ทุกมหาวิทยาลัยดำเนินการจัดตั้งชมรมวิสาหกิจเริ่มต้น (Startups Club) ห้องวิจัยนวัตกรรม (Innovation Labs) หรือชมรมผู้ประกอบการ (Entrepreneur Club) เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลองเป็นผู้ประกอบการอย่างแท้จริง ซึ่งขณะนี้ในหลาย ๆ ประเทศมีหลายมหาวิทยาลัยที่ได้เริ่มดำเนินการและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้แล้ว เช่น มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) และมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ในสหรัฐอเมริกา หรือมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (National University of Singapore) ของสิงคโปร์ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้บรรดาศิษย์เก่าที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถซึ่งจบการศึกษาออกไปแล้ว ไม่ว่าจะในประเทศหรือต่างประเทศ กลับเข้ามาแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการทำงานจริง ทั้งในด้านนวัตกรรมและการประกอบธุรกิจ ซึ่งจะมีความสำคัญอย่างยิ่งนอกเหนือไปจากความรู้เชิงทฤษฎี อีกทั้งยังเป็นการให้โอกาสด้านการทำงาน และการสร้างเครือข่ายธุรกิจได้ต่อไปในอนาคต

รัฐควรให้การสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้น ทั้งด้านสนับสนุนเงินทุนและเข้าร่วมลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นนั้น

ภาครัฐนั้นสามารถมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนในทุก ๆ ด้านของวิสาหกิจเริ่มต้น ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนเงินทุน การเข้าร่วมลงทุน การส่งเสริมการเชื่อมต่อวิสาหกิจเริ่มต้นกับตลาดภาครัฐและภาคเอกชน หรือการจัดตั้งโครงการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการควบคู่ไปกับนวัตกรรม เป็นต้น ทั้งนี้ ในต่างประเทศซึ่งประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจที่นำโดยนวัตกรรม (Innovation-driven Economy) เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงสังคมผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา อิสราเอล เดนมาร์ก หรือจีน ปัจจัยหลักที่ช่วยให้เกิดความสำเร็้นั้นมาจากการสนับสนุนของภาครัฐที่ทำให้ความสำคัญวิสาหกิจเริ่มต้นทั้งการสนับสนุนหลักและการสนับสนุนแรก (First resort)²⁶ ไม่จำเป็นที่ภาครัฐให้การลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้นโดยยอมรับความเสี่ยง หรือเป็นผู้สนับสนุนหลักในโครงการวิจัยผ่านหน่วยงานภาครัฐที่เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีนั้นๆ โดยในซิลิคอน แวลลีย์ (Silicon Valley) นั้น เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทคโนโลยีสำรวจอวกาศของ Space X ส่วนมีแหล่งเงินทุนหลักพร้อมทั้งการให้การสนับสนุนด้านการวิจัยมาจากภาครัฐทั้งสิ้น

ดังนั้น สิ่งที่ภาครัฐควรให้การสนับสนุนวิสาหกิจเริ่มต้น จึงมิใช่เพียงแต่การให้เงินสนับสนุนทางอ้อมผ่านสิทธิประโยชน์ทางภาษี หรือการให้การสนับสนุนในฐานะที่พึ่งสุดท้าย (Last resort) แต่ภาครัฐจะต้องพยายามลดอุปสรรคในการเข้าติดต่อกับภาครัฐ อำนวยความสะดวกในการขอรับการสนับสนุน และจัดให้มีการทำงานร่วมกัน เพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้ประกอบการ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

6.7 รัฐควรให้การสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม และการจัดตั้งหน่วยงานที่เป็นศูนย์รวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Ecosystem Facilitation)

ในการประเมินความเป็นไปได้ในการจัดตั้งวิสาหกิจเริ่มต้น และการประเมินโอกาสในการลงทุนของนักลงทุนในประเทศไทยนั้น นอกเหนือไปจากสิทธิประโยชน์ด้านภาษีและสิทธิประโยชน์ด้านอื่น ๆ ปัจจัยหลักที่ทั้งวิสาหกิจเริ่มต้นและนักลงทุนจะพิจารณาคือ การมีกฎหมายที่เอื้ออำนวยให้เกิดการทดสอบและพัฒนาวัตกรรม และการมีระบบโครงสร้างพื้นฐานของระบบนิเวศวิสาหกิจเริ่มต้นในภาพรวมระดับประเทศ ซึ่งจำแนกได้สองประการได้แก่

²⁶ <https://hbr.org/2016/10/an-entrepreneurial-society-needs-an-state>

ประการที่หนึ่ง - กฎหมายที่เอื้ออำนวยให้เกิดการทดสอบและพัฒนานวัตกรรม

การที่ผู้ประกอบการที่อยู่ในระยะเริ่มต้นจะพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม หรือธุรกิจรูปแบบใหม่เพื่อออกสู่ตลาดอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การที่จะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งต้องใช้เวลานาน มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก และมีค่าใช้จ่ายที่สูง ทั้งนี้ เพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีผู้ใช้ที่คุ้นเคยกับความรู้ด้านกฎหมาย โดยในกรณีที่เป็นเทคโนโลยีที่กฎหมายควบคุมเป็นการพิเศษ หรือธุรกิจที่ต้องขอใบอนุญาตจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นเทคโนโลยียังไม่เคยมีกฎหมายครอบคลุมถึงมาก่อน อาจส่งผลให้ผู้ประกอบการหรือผู้พัฒนานวัตกรรมนั้นเกิดความลำบากในการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว อีกทั้งเสียเวลาในการติดต่อหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้บริษัทสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด โดยที่ผู้ประกอบการก็ยังไม่สามารถรู้ได้แน่ชัดว่าสุดท้ายแล้วผลิตภัณฑ์หรือการให้บริการของตนจะประสบความสำเร็จในกลุ่มลูกค้าหรือผู้ใช้บริการในตลาดหรือไม่ ตัวอย่างเช่น หากวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศ มีการพัฒนานวัตกรรมรถยนต์โดยสารส่วนบุคคลไร้คนขับ โดยระบบขับเคลื่อนอัตโนมัติ (Self-driving car) จะเห็นได้ว่าอาจมีความยุ่งยากในการยื่นขอใบอนุญาต เนื่องจากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายแห่ง เช่น กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม ไปจนถึงสำนักงานเขต หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น เป็นต้น โดยผู้ประกอบการรายนั้นอาจยังไม่มั่นใจในเทคโนโลยีของตนที่ยังอยู่ในขั้นตอนทดสอบ แต่ต้องนำไปยื่นขออนุญาตก่อนเพื่อให้สามารถทดสอบได้ และอาจนำไปสู่การขอใบอนุญาตไม่ผ่าน นำไปสู่การปิดกั้นการมาถึงของนวัตกรรม เป็นต้น

ดังนั้น สิ่งที่ภาครัฐจะต้องรับดำเนินการ คือการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมให้เกิดขึ้นในประเทศ ซึ่งในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นของการทำ Regulatory Sandbox หรือการที่ผู้สมัครสนใจนำเทคโนโลยีใหม่มาทดลองพัฒนาและใช้งาน โดยผู้สมัครยังไม่มั่นใจว่าผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นใหม่นั้นมีความเหมาะสมหรือตรงตามความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริงหรือไม่ อีกทั้งยังไม่สามารถแน่ใจได้ว่าการดำเนินการดังกล่าวจะสามารถปฏิบัติ ได้ตามกฎหมายหรือหลักเกณฑ์การกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องได้ครบถ้วนหรือไม่ เพื่อให้สามารถขอทดสอบนวัตกรรม ดังกล่าวภายในระยะเวลา พื้นที่ หรือสภาพแวดล้อมของการประกอบธุรกิจและการให้บริการที่จำกัดได้ เพื่อลดหย่อนกฎเกณฑ์เป็นการชั่วคราวสำหรับการทดสอบและรองรับนวัตกรรม

สำหรับประเทศไทยนั้น มีหน่วยงานภาครัฐบางแห่งได้ดำเนินการในส่วนนี้แล้ว เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ซึ่งกำหนดแนวปฏิบัติ เรื่อง แนวทางการเข้าร่วมทดสอบและพัฒนานวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน (Regulatory Sandbox)²⁷ ซึ่งแนวปฏิบัติดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการทางการเงินทั้งสถาบันการเงิน และผู้ประกอบการที่ไม่ใช่สถาบันการเงินที่สนใจจะเสนอนวัตกรรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการเงิน (Financial Technology: FinTech) ให้สามารถสมัครเข้าทดสอบนวัตกรรม หรือการให้บริการภายใต้ขอบเขตที่กำหนดใน Regulatory Sandbox ได้

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (สำนักงาน ก.ล.ต.) ยังได้ออกประกาศเพื่อส่งเสริมเทคโนโลยีทางการเงิน หรือการสร้างสรรค์บริการรูปแบบใหม่มาให้บริการแก่ผู้ลงทุนในตลาดทุน เช่น ประกาศคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่ กธ. 7/2560 เรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์การให้บริการทางการเงินของบุคคลที่ได้รับความเห็นชอบให้เข้าร่วมโครงการทดสอบและพัฒนานวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการให้บริการเกี่ยวกับตลาดทุนไม่ถือเป็นการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ต้องได้รับอนุญาต ประกาศคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่ กธ. 17/2560 เรื่อง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาตการประกอบการเป็นสำนักหักบัญชีหลักทรัพย์ ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ และการให้บริการ

²⁷ <https://www.bot.or.th/Thai/FIPCS/Documents/FPG/2559/ThaiPDF/25590251.pdf>

เป็นนายทะเบียนหลักทรัพย์ ตามโครงการทดสอบและพัฒนานวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการให้บริการเกี่ยวกับตลาดทุน และประกาศแนวปฏิบัติ ที่ นป. 3/2560 เรื่อง โครงการทดสอบนวัตกรรมในกระบวนการรวบรวมและประเมินข้อมูลของลูกค้า เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านอื่นๆ ที่ไม่สามารถเข้า Regulatory Sandbox ที่มีอยู่แล้วได้นั้นทางกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้จัดให้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการพิสูจน์การทำเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ พ.ศ. ... ซึ่งเปิดรับฟังความคิดเห็นในระหว่างวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2561 - 3 ตุลาคม พ.ศ. 2561 โดยร่างพระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยย่นระยะเวลาการนำนวัตกรรมเข้าสู่ตลาด (Speed up Process) โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะประเมินผลกระทบและนำไปพิจารณาออกหลักเกณฑ์กำกับดูแลที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งการดำเนินการในส่วนนี้ ภาครัฐสมควรอย่างยิ่งที่จะทำให้กฎหมายฉบับนี้ออกมาได้โดยเร็ว เพื่อให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันกับต่างชาติได้ และเมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว ภาครัฐควรที่จะพิจารณาให้วิสาหกิจเริ่มต้นใดๆ สามารถเข้าใน Regulatory Sandbox โดยพิจารณาความเหมาะสมเป็นรายกรณีไป และให้โอกาสวิสาหกิจเริ่มต้นทั้งไทยและต่างประเทศ มีสิทธิยื่นขอเข้าร่วมใน Regulatory Sandbox หากประสงค์จะเข้ามาประกอบธุรกิจในไทย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการกระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางเทคโนโลยีของวิสาหกิจเริ่มต้นให้เป็นไปอย่างราบรื่น นอกจากนี้ในระยะยาวภาครัฐอาจพิจารณากำหนดเขตพื้นที่พิเศษในประเทศไทย ให้เป็นพื้นที่ชุมชนนวัตกรรมที่เป็นเสมือนกับ Regulatory Sandbox District ขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งทดสอบนวัตกรรมที่เป็นศูนย์กลางในระดับภูมิภาคต่อไป

ประการที่สอง - ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลและบริการของภาครัฐ (Single Point of Contact)

รัฐควรจัดให้มี "ศูนย์วิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ"²⁸ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการติดต่อให้ข้อมูลและบริการ (Single Point of Contact) ภายในระบบนิเวศของวิสาหกิจเริ่มต้น โดยมีการรวมศูนย์ข้อมูลหรือเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ให้แก่วิสาหกิจเริ่มต้น บริษัทร่วมลงทุน และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตั้งแต่ข้อมูลในการจัดตั้งวิสาหกิจเริ่มต้น การดำเนินการ สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ การออกสู่ตลาด การขออนุญาต รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องภายในระบบนิเวศ ในแง่ที่ผู้ใช้บริการเว็บไซต์สามารถเข้าไปหาข้อมูลได้ด้วยตนเองโดยสะดวก และจัดให้มีการบริการครอบคลุมทุก ๆ ด้านในทีเดียว โดยในกรณีของการจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคล เช่น การจดทะเบียนบริษัท การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม และในกรณีของตัวบุคคล เช่น การขอวีซ่า เป็นต้น ผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ อาทิ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการของภาครัฐเทียบเท่าสากล และสร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนหรือประกอบกิจการในประเทศไทย

²⁸ ปรากฏหลักการนี้อยู่ในร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น พ.ศ. ...

บทสรุป

วิสาหกิจเริ่มต้นนั้นเป็นการประกอบธุรกิจรูปแบบใหม่ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากมีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ซึ่งทำให้กิจการเติบโตแบบก้าวกระโดดและรวดเร็ว รวมทั้งยังเปลี่ยนวิธีการดำเนินธุรกิจในรูปแบบเดิม ๆ อีกด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจเริ่มต้นจะประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผลจะต้องอยู่ในระบบนิเวศวิสาหกิจที่ดี หรืออีกนัยหนึ่งคือ จะต้องมียุทธศาสตร์พื้นฐานต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเติบโตของธุรกิจ โดยเริ่มตั้งแต่ระบบที่เอื้อต่อการเริ่มต้นธุรกิจ การวิจัย ทดลอง การพัฒนา การลงทุนทั้งจากในและต่างประเทศ การตลาด และพัฒนาบุคลากร และสิ่งหนึ่งที่สำคัญที่สุดคือการสนับสนุนจากภาครัฐที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนในการกำหนดนโยบาย กฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ในประเทศ การสนับสนุนในการสร้างระบบโครงสร้างต่าง ๆ ที่จำเป็น รวมถึงการลงทุนหรือให้ความช่วยเหลือทางการเงินโดยภาครัฐ

เนื่องจากการสร้างระบบนิเวศวิสาหกิจที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วย การดำเนินการในหลายขั้นตอนและต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย รัฐจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการในประเด็นต่าง ๆ ทั้งหมด รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์นี้จะทำให้เกิดความชัดเจนในทิศทางการเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้นและช่วยในการเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญยิ่งไปกว่าการวางแผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้นคือ การดำเนินการและปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์และตามนโยบายต่าง ๆ ที่วางไว้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่แผนยุทธศาสตร์นั้นได้วางไว้ เพื่อที่จะทำให้ประเทศไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นในภูมิภาคและเรียกได้ว่า Startup Nation อย่างแท้จริง

จัดทำขึ้น ณ วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2561

โดย
สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (สนช.)

ร่วมกับ
สมาคมการค้าเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการเทคโนโลยีรายใหม่
สมาคมไทยผู้ประกอบการธุรกิจเงินร่วมลงทุน
สมาคมฟินเทคประเทศไทย
สมาคมการค้าเฮลท์เทคโนโลยี
สมาคมโปรแกรมเมอร์ไทย
ชมรมผู้ประกอบการไอจีสตาร์ทอัพอิเล็กทรอนิกส์